

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Anna Adamová

Teoretickoprávní aspekty utajených a anonymních porodů

Diplomová práce

Olomouc 2024

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Teoretickoprávní aspekty utajených a anonymních porodů** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 101 781 znaků včetně mezer.“

V Českých Budějovicích dne 7.7.2024

.....

Anna Adamová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu JUDr. Petru Osinovi, Ph.D. za jeho odborné vedení a cenné připomínky, které mi poskytoval během vypracovávání této diplomové práce. Dále bych tímto chtěla poděkovat své rodině za morální a finanční podporu při studiu.

Obsah

Seznam použitých zkratků.....	6
Úvod.....	7
1. Vymezení pojmů.....	10
2. Právní úprava.....	17
2.1 Česká právní úprava.....	17
2.1.1 Ústava	17
2.1.2 Listina základních práv a svobod	17
2.1.3 Občanský zákoník.....	18
2.1.4 Zákon o zdravotních službách.....	18
2.1.5 Zákon o matrikách	19
2.2 Mezinárodní právní úprava	19
2.2.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	20
2.2.2 Úmluva o právech dítěte	20
2.2.3 Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství.....	21
2.2.4 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	22
3. Utajený porod v ČR	24
3.1 Podmínky vedení utajeného porodu v ČR	24
3.2 Vedení utajeného porodu	25
3.2.1 Vedení zdravotnické dokumentace.....	25
3.2.2 Úhrada za poskytování zdravotnické péče v souvislosti s utajným porodem ..	28
3.3 Důsledky vedení utajeného porodu v ČR.....	28
4. Četnost utajených porodů a odkládání dětí do babyboxů	30
5. Komparace české a zahraniční právní úpravy	32
5.1 Slovensko	32
5.2 Francie.....	34
5.3 Německo	36
6. Způsobilost institutů k dosažení zamýšleného cíle.....	39
7. Problematika spojená s vedením utajených a anonymních porodů.....	41
7.1 Zásah do zájmů dítěte	41
7.2 Nejistota při určování příjmení dítěte	42
7.3 Nezohlednění zájmu otce	42
7.4 Způsobilost matky	44
7.5 Souhlas ženy s osvojením odloženého dítěte	45
Závěr	48

Příloha č. 1.....	51
Příloha č. 2.....	52
Seznam použitých zdrojů	53
Monografie.....	53
Komentáře.....	53
Články.....	53
Internetové zdroje.....	55
Zákonná úprava.....	56
Mezinárodní smlouvy	56
Soudní rozhodnutí	57
Věstníky	57
Ostatní.....	57
Abstrakt	58
Abstract	58
Klíčová slova	59
Key words.....	59

Seznam použitých zkratk

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
CASF	Code de l'action sociale et des familles
ČR	Česká republika
ČSFR	Česká a Slovenská Federativní Republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
FOD	Fond ohrožených dětí
KDÚ-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
LZPS	Listina základních práv a svobod
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PStG	Personenstandsgesetz
SR	Slovenská republika
MatZ	Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů
ZoR	Zákon č. 36/2005 Z. z., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění dalších zákonů
ZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZZS	Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Ačkoliv po dlouhou dobu nevyvstal v historii významnější problém s určováním mateřství, neboť za matku byla vždy považována žena, která dítě porodila, tedy jejíž vajíčko bylo mužem oplodněno, dochází v současné době k situacím, při kterých nastává potřeba odlišení matky biologické od matky právní, či též k situacím, kdy matka biologická nemá zájem na tom být matkou. Na základě tohoto nově vyvstala potřeba tyto situace právně zakotvit.

Je zřejmé, že situací uvedených v odstavci prvním může nastat více. Za zmínku stojí surrogátní mateřství a darování vajíčka. Těmito instituty se však v této diplomové práci zabývat nebudu, neboť mi přijde, že tato problematika je právně upravena poměrně dostatečně. Existují však ale další případy avizované v prvním odstavci, přičemž těmi jsou utajené a anonymní porody. Vzhledem k tomu, že tyto nemají v České republice dlouhou tradici, nebylo je jednak doposud v českém právním řádu nutné detailně upravovat a jednak se nejedná o téma v naší společnosti rozšířené. Vyjma babyboxů a s nimi spojených anonymních porodů, u kterých si dovoluji tvrdit, že o nich většina laické veřejnosti bude mít alespoň základní povědomí, bude ponětí veřejnosti o existenci utajeného porodu minimální.

Pokud se nyní zaměřím jen na postoj české společnosti k odkládání dětí do babyboxu, ten se zdá být tolerantní. Lidé si na možnost tohoto odložení dítěte zvykli a berou ho, sic možná někteří s nelibostí, jako vhodnější možnost, než jakou je odložení dítěte např. do popelnice nebo do lesa.

Výčet důvodů, proč jsem si zvolila zrovna téma anonymních a utajených porodů, se nevynechává jen na jednu položku, ale je dle mého poměrně široký. Učinila jsem tak, protože, jak již bylo řečeno, se nejedná o téma zcela probádané a zakotvené, což ho činí zajímavým. Dalším důvodem je jakási jeho kontroverze, kdy jsou proti sobě postaveny dva zájmy. Prvním zájmem je právo matky skrýt svou identitu, zatímco v protipólu, tedy na druhé straně, stojí zájem dítěte znát své biologické rodiče a vlastně celý svůj původ.

V neposlední řadě je příčinou mé volby fakt, že se v mé rodině a bezprostředním okolí setkávám s lidmi, kteří pracují v lékařském odvětví souvisejícím s porody, z čehož jsem usuzovala, že mi díky tomu bude umožněn lepší vhled do dané problematiky.

Co se týče obsahu práce, tento jsem koncipovala tak, že v první kapitole vysvětlím pojmy související s touto tematikou. Usuzuji, že tak je více než nutné učinit, a to zejména s ohledem na skutečnost, že mnou vymezené pojmy budou prostupovat celou touto diplomovou prací, přičemž bez jejich znalosti bude jen velmi obtížné chápat smysl této diplomové práce.

Druhá kapitola bude následně věnována právní úpravě zakotvující anonymní a utajené porody. Zřetel bude brán nejenom na právní úpravu českou, ale i na úpravu mezinárodní.

Ve třetí kapitole bude hrát prim utajený porod, neboť tato kapitola bude věnována čistě jen jemu. Vysvětlím zde, jaké podmínky je nutné splnit pro to, aby mohlo dojít k utajenému porodu, a následně jak vedení takového porodu probíhá, a to včetně toho, jakým způsobem je vedena zdravotnická dokumentace. Neopomenu ani rozepsat, jak funguje úhrada za péči u tohoto druhu porodu. Z logiky věci bude posléze pokračováno podkapitolou upravující důsledky spojené s vedením utajeného porodu. Popíšu nejen důsledky, jež budou vyplývat pro dítě, ale i důsledky vyplývající pro matku.

Ve čtvrté kapitole krátce uvedu, a to zejména s ohledem na lepší představu o četnosti utajených porodů a odkládání dětí do babyboxů, četnost těchto institutů v České republice.

Pátá kapitola bude zaměřena na komparaci české a cizí právní úpravy. Na začátek je vhodné zmínit, že volba států vybraných pro tuto komparaci nebyla učiněna náhodně. Slovensko, které je státem, s nímž máme společnou historii, jsem zvolila právě kvůli tomuto. Zajímá mě, zda i přes zmíněnou společnou historii, a kromě ní i přes velmi podobnou právní úpravu, je problematika anonymních a utajených porodů u našich „bratrů“ upravena stejně jako u nás či nikoliv.

Druhá z mnou zvolených zemí pro tuto komparaci, jíž je Německo, též naše sousední země, byla vybrána kvůli tomu, že tato se k této problematice staví poměrně liberálně a problematika anonymních porodů má v tomto státě o něco delší historii než u nás. To lze spatřovat zejména u institutu Babyklappe, což je obdoba našich babyboxů. Tyto Babyklappe se totiž datují k roku 2000, přičemž příští rok tedy tyto oslaví 25 let od svého zavedení.

Poslední zemí, která bude v této diplomové práci komparována s naší právní úpravou, je Francie. Vzhledem k tomu, že se česká právní úprava v tomto ohledu tou francouzskou inspirovala, nesmí při komparaci tento stát chybět. Kromě inspirace touto právní úpravou je dalším důvodem mé volby fakt, že problematika utajených porodů je často asociována s nejznámějším případem týkajícím se utajeného porodu, jímž je případ Odievre proti Francii, který, jak již z jeho názvu vyplývá, souvisí s Francií.

Šestá kapitola pak bude věnována zhodnocení toho, zda jsou schopny tyto instituty naplnit svůj zamýšlený cíl. Spolu s kapitolou sedmou, kde zhodnotím problematické aspekty anonymních a utajených porodů a rozeberu, jaké nedostatky s sebou tato oblast práva přináší, budou tyto dvě kapitoly věnovány kritickému posouzení.

Jen pro upřesnění uvedu, že zevrubnou historií utajených ani anonymních porodů, jíž by byla věnována celá kapitola, se zabývat nebudu. Za prvé, jak již bylo řečeno, není tato nikterak

dlouhá, a za druhé mně osobně tato nepřijde nezbytně důležitá pro naplnění smyslu mé diplomové práce.

Na závěr tohoto úvodu uvedu, že pro ilustraci úpravy anonymních a utajených porodů v České republice bude tato diplomová práce doplněna přílohami a dále též statistikami, které, doufám, napomohou k lepšímu pochopení dané problematiky.

1. Vymezení pojmů

První kapitola této diplomové práce bude zaměřena na vymezení základních pojmů souvisejících s tématem utajených a anonymních porodů, s nimiž bude v této diplomové práci hojně pracováno.

Matka

Stěžejní význam pro vymezení pojmů matka a mateřství má stará římská zásada, jež zní „mater semper certa est“. Tu můžeme přeložit do českého jazyka jako „matka je vždy jistá“. Tato zásada se promítla i do českého právního řádu, konkrétně do zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, jenž byl zrušen ke dni 1.1.2014,¹ který upravoval, že matkou se rozumí žena, která dítě porodila.

Nový, a tedy i účinný, občanský zákoník pak tuto definici převzal do § 775, ve kterém tedy též vymezuje pojem matka jako ženu, která dítě porodila.² Jedná se o normu kogentní, tudíž se od ní nejde odchýlit. Jakékoliv odchýlení, tedy i to smluvní, by vedlo k absolutní neplatnosti, ke které se přihlíží *ex offio*.³

Novorozenec

Novorozencem je jedinec, a to od doby svého narození až do konce 28. dne svého života.

Plod

Plodem neboli fetem (z latinského fetus) se rozumí pozdější stadium nitroděložního vývoje mnohobuněčného organismu. U lidského jedince se konkrétně jedná o období mezi počátkem 3. měsíce těhotenství a samotným porodem.⁴

Nalezenec

Pojem nalezenec není v českém právním řádu nikterak definován,⁵ ale přesto se s tímto pojmem v právním řádu setkáváme, a to konkrétně v § 10 zákona č. 186/2013 Sb. o nabývání a pozbývání občanství ČR, ve kterém je pojem „nalezené dítě“ používán v souvislosti s nabýváním občanství.

¹ GROCHOVÁ, Martina. Mater semper certa est? [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii, datum neuveďeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/mater-semper-certa-est>.

² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 153.

⁴ [online] Národní zdravotnický informační portál, datum neuveďeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/3446>.

⁵ NOVÁ, H. Baby-boxy, schránky pro odložené novorozené děti z pohledu právní úpravy. *Právo a rodina*, 2005, 11, s. 2–7.

V této diplomové práci tedy budu kvůli jeho scházející definici tento výraz používat tak, jak je běžně chápán naší společností, tedy že nalezcem se rozumí dítě odložené, které je po svém odložení nalezeno, a to někým jiným než matkou a zpravidla i někým jiným než kýmkoliv z jeho příbuzných.

Porod

Porod je v zákoně definován jako úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matky, přičemž nezáleží na délce trvání těhotenství, ani na tom, zda plod po vypuzení nebo vynětí z těla matky dýchá, či projevuje alespoň jednu ze známek života. Mezi známky života pak patří srdeční činnost, pulsace pupečníku a nesporný pohyb kosterního svalstva, a to bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen nebo placenta připojena.⁶

Utajený porod

Pojmem utajený porod se dle zákona rozumí takový porod, při kterém dochází během poskytování zdravotních služeb v souvislosti s těhotenstvím a porodem k anonymizaci rodičky. Na rozdíl od anonymního porodu vymezeného v podkapitole níže se u utajeného porodu ví, kdo je matkou dítěte, nicméně její totožnost je, jak již bylo v tomto odstavci uvedeno, utajena. Blíže k tomuto v kapitole 3 této diplomové práce.

Anonymní porod

Ačkoliv je definice anonymního porodu pouze dovozována, neboť na rozdíl od utajeného porodu v českém právním řádu výslovně upravenu problematiku anonymních porodů nenalezneme, rozumí se anonymním porodem takový porod, který probíhá mimo zdravotnické zařízení, tedy nejčastěji v soukromí matky, kdy následně po odložení dítěte matka buď vůbec nesdělí svou totožnost či sdělí totožnost vymyšlenou, kdy například předloží falešné doklady.⁷

Jak již bylo avizováno v předchozím odstavci, je tento porod zpravidla provázen následným odložením novorozeného dítěte matkou. Místo odložení dítěte může být jakékoliv, avšak nejčastěji tímto místem bývá babybox.⁸

Identita matky je při anonymním porodu neznámá, což vede k tomu, že novorozené dítě je kvůli tomuto bez identity. Zpočátku je potřeba zjistit alespoň pohlaví dítěte a jeho přibližné datum a místo narození, která je potřeba zapsat do knihy narození. Tyto informace se zjistí skrze šetření policie a současně na základě posudku lékaře. V případě, kdy se nepodaří určit,

⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, datum přijetí: 08.12.2011.

⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 155.

kde bylo dítě narozeno, zapíše se dítě do knihy narození té matriky, v jejímž správním obvodu došlo k jeho nalezení. Pokud se nepodaří zjistit datum narození, postupuje se dle par. 466 an. ZŘS.⁹

V knize narození je dítě, za předpokladu že se jeho matku nepovede vypátrat, uvedeno jako dítě s nezjištěnou totožností a hledí se na něj jako na nalezence.¹⁰ Někteří autoři však zastávají opačný postoj, tedy že dítě není nalezencem, neboť dítě narozené utajeně matku má.¹¹

Předchozí situaci, tedy případ, kdy nedojde k nalezení matky, je nezbytné oznámit soudu. Ten posléze dítěti jmenuje poručníka, a kromě toho též dítěti přidělí jméno a příjmení.¹²

V opačném případě, tedy pokud je matka vypátrána, zapíše se matka do matriky jakožto matka dítěte.¹³

Diskrétní porod

Diskrétním porodem se rozumí takový porod, který je veden v porodnici vzdálené od matčina bydliště,¹⁴ neboť díky této vzdálenosti je porod lépe utajen před matčíným okolím. Lze se domnívat, že tak bude nejčastěji činěno kvůli tomu, aby porod žena utajila před svou rodinou, přáteli či například zaměstnavatelem.

Vzdálenost porodnice od matčina bydliště však s sebou může přinášet značné komplikace, a to zvláště matce, neboť ta je tímto povinna absolvovat delší cestu do porodnice a zpět domů, než jakou by bylo nezbytné činit.¹⁵ Delší cesta může být příčinou komplikací, a může tak znamenat vyšší zdravotní rizika.

Po diskretním porodu je zpravidla novorozenec matkou ponechán v porodnici a následně je umístěn do náhradní péče. Žádost matky, aby bylo její novorozené dítě ponecháno v porodnici k adopci musí být učiněna písemně.¹⁶

Na rozdíl od utajeného a anonymního porodu probíhá vedení zdravotnické dokumentace při poskytování péče o matku a dítě v souvislosti s diskretním porodem jako u běžného porodu.

⁹ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s.855.

¹⁰ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 855.

¹¹ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s.858.

¹² Tamtéž.

¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 155.

¹⁴ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

Údaje matky nejsou tedy nijak anonymizovány, což je výhodou zejména pro budoucí adoptivní rodiče dítěte,¹⁷ neboť ti tak mají díky tomuto vědomost o zdravotní a sociální anamnéze dítěte.

Babyboxy

Ačkoliv je odložení vlastního dítěte společensky nežádoucí jev,¹⁸ neboť některými je spatřováno takovéto odložení jako zásah do čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, kdy dítě přichází o právo znát svůj genetický původ,¹⁹ je takovýto způsob odložení ve společnosti tolerován.

Nicméně je nutné uvést, že odložení dítěte do babyboxu zpravidla následuje až po předchozím porodu mimo zdravotnické zařízení. Často se jedná o domácí porody, kterých se neúčastní nikdo ze zdravotnického personálu, proto je takový porod rizikem pro rodičku i dítě.²⁰

Spíše než vedení porodu uvedeného v předchozím odstavci a následné odložení dítěte do babyboxu se z důvodu uvedeného též v předchozím odstavci jeví jako optimálnější řešením institut utajeného porodu, u kterého je matce zachována maximální míra anonymity, ale současně se porodu účastní zdravotnický personál, díky němuž je vedení porodu bezpečnější.

Co se týče samotných babyboxů, jedná se o vyhřívané schránky podobající se inkubátorům, s rozměry 100 x 50 x 60 cm, zřizované Nadačním fondem pro odložené děti STATIM, kdy tyto jsou pomocí signalizace připojeny na příslušné oddělení nemocnice. Pokud matka využije tento způsob odložení dítěte, tak se o tomto následně pracovníci příslušného oddělení pomocí již avizované signalizace dozvědí.

Tento způsob odložení dítěte matce umožňuje odložit její nechtěné dítě tím v současnosti nejjednodušším a pro společnost nejpříjemnějším způsobem. Výhodou tohoto odložení je, že za něj matka nenese trestněprávní odpovědnost, neboť tento způsob odložení dítěte již nenaplnuje znaky trestného činu opuštění dítěte, jak tomu bylo dříve.

Vzhledem k tomu, že právní úpravu babyboxů v zákoně nenalezneme a ani praxí není určena maximální věková hranice dítěte, není tedy tento způsob odložení dítěte nijak věkově omezen. Ze statistik vyplývá, že dokonce až 1/3 dětí odložených je do babyboxu odložena v pozdějším věku než novorozeneckém.²¹ Za zmínku stojí pelhřimovský případ, kdy matka odložila do babyboxu své dítě, které již v tu dobu bylo staré skoro 2 roky. Nutno však uvést,

¹⁷ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

¹⁸ SCHNEIBERG, František. Babyboxy-pomoc dítěti nebo past? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 16, s. 20.

¹⁹ SLANÝ, Jaroslav. Jsou babyboxy skutečně přínosem? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 15, s. 20.

²⁰ KŮS, Martin. *Utajený porod* [online]. Verlag Dashöfer, 1. května 2016 [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: <https://www.mediprofi.cz/33/utajeny-porod-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EvvmkXV2S0dZj9j9UaBhq2A/>.

²¹ CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023. 2023, s. 268-277.

že s ohledem na rozměry babyboxu uvedené v předchozím odstavci lze do babyboxu odložit jen takové dítě, které se do něj velikostně vměstná.

Na děti takto odložené se následně hledí jako na opuštěné, které tímto získávají status nalezenec.²² Nalezení dítěte v babyboxu je oznámeno OSPODu, který pak podá žádost o umístění dítěte do některého ze zařízení. Takovým zařízením může být zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc či dětský domov. Kromě toho může být dítě umístěno do pěstounské péče nebo péče potenciálních osvojitelů.²³ O tomto umístění vydá soud předběžné opatření. Dítěti je následně přiděleno jméno a příjmení, bez čehož nemůže být osvojeno.²⁴

Po identitě matky není zpravidla po odložení dítěte policií pátráno.²⁵ Výjimkou jsou případy, kdy dítě jeví znaky špatného zacházení, zneužívání nebo týrání.²⁶ Pokud se nejedná o některou z těchto výjimek, zůstává identita matky i dítěte neznámá. Tato situace, kdy dochází k absenci informací týkajících se dítěte,²⁷ může v budoucnosti představovat problém, a to nejen morální ale i právní, neboť dítě nejen že nedisponuje svou identitou ale ani jakýmkoliv rodinnými vazbami.²⁸ Zdravotnický personál a ani budoucí adoptivní rodiče dítěte tak nemají pojem o jeho zdravotní anamnéze z doby před jeho odložením do babyboxu a stejně tak ani o zdravotní anamnéze jeho rodičů.²⁹ Absence těchto informací komplikuje situaci budoucích osvojitelů, neboť tito zpravidla chtějí znát co nejvíce informací o dítěti, které si plánují osvojit.

Vhodnější je tak situace, kdy matka odloží spolu s dítětem současně i jeho rodný list, nebo jiným způsobem dítě identifikuje. V takovém případě dojde k tomu, že příslušným pro rozhodování o umístění dítěte do náhradní rodinné péče bude obecní úřad obce s rozšířenou působností, jenž je příslušný v této věci jednat, a dále obecní úřad, jenž je příslušný na základě trvalého pobytu dítěte.³⁰

Na závěr této podkapitoly je nutné uvést, že babyboxy nejsou v České republice službou nikterak starou, neboť příští rok to bude 20 let od založení prvního českého babyboxu. První

²² CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023. 2023, s. 268-277.

²³ LANGER, Jiří. Babybox – a co dál? [online]. Liberecký kraj, 1. srpna 2011 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.kraj-lbc.cz/aktuality/babybox-a-co-dal-n491128.htm>.

²⁴ SCHNEIBERG, František. Babyboxy-pomoc dítěti nebo past? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 16, s. 20.

²⁵ CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023. 2023, s. 268-277.

²⁶ HOVORKA, Daniel. Babyboxy-problémové okruhy [online]. *Střídavka*, 31. října 2023 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/babyboxy-problemove-okruhy/>.

²⁷ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

²⁸ SCHNEIBERG, František. Babyboxy-pomoc dítěti nebo past? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 16, s. 20.

²⁹ KONEČNÁ, Hana a kol. Anonymní dárcovství gamet a anonymní porody: společné etickopsychosociální a právní aspekty. *Praktický lékař*, 2012, roč. 92, č. 10-12, s. 546-550.

³⁰ HESS, Ludvík. Co jste se v novinách nedočeti o babyboxech. Praha: Petrklíč, 2009, s. 83. ISBN 978-80-7229-233-2.

babybox tedy funguje od roku 2005, konkrétně od 1. června 2005. Tento byl k nalezení v sídle kliniky GynCentrum na Hloubětínském záměcku ve městě Praha,³¹ avšak později byl přesunut na Vinohrady. K současnému dni funguje v ČR celkem 88 babyboxů,³² a lze tak říci, že babyboxy se nachází v každém větším městě.

Když už se zabýváme statistikami, tak je na místě uvést, že do babyboxů bylo doposud umístěno 265 dětí.³³ Nejaktuálnější zprávy týkající se využití babyboxů pochází ze dne 27. května 2024, kdy byla do svitavského babyboxu odložena holčička,³⁴ a ze dne 25. června 2024, kdy došlo k odložení holčičky do babyboxu na Praze 8.³⁵

Fond ohrožených dětí

Další z možností, jak odložit v ČR novorozené dítě, je skrze Fond ohrožených dětí, zkráceně FOD. Jedná se o nevládní neziskovou organizaci, jejímž cílem je pomáhat dětem, které jsou jakýmkoliv způsobem ohrožené, přičemž Fond je mimo jiné pověřen k sociálně-právní ochraně takových dětí.³⁶

Co se týče způsobu odložení, ten je vcelku jednoduchý. Matka prostě odloží novorozence tím, že si ho od ní Fond převezme. Tento způsob odložení dítěte je matce umožněn 365 dní v roce a 24 hodin denně. Samotné převzetí je velmi jednoduché a rychlé, neboť matce stačí zatelefonovat příslušné osobě působící ve Fondu a domluvit se s ní na předání dítěte, přičemž předání dítěte je možné následně učinit do hodiny.³⁷

Co se týče historie tohoto Fondu, tak k ní je nutné nejprve uvést, že utajené porody byly poprvé zahájeny v roce 1997 v Aši, přičemž následnou zmínku lze o tom nalézt v českém tisku. Následující rok vyšla zpráva uvádějící informaci, že to bude právě Fond ohrožených dětí, jenž umožní matkám provést utajený porod, kdy tento takový porod kromě jiného i zafinancuje.³⁸

³¹ ČTK, red. Babyboxy fungují v ČR už 12 let, zachránily mnoho dětí. *Zdravotnické noviny*, roč. 66, č. 31-32, s. 1.

³² Statistika babyboxů ke dni 25. června 2024 [online]. [cit. 27. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/media/pdf/statistika-babyboxu.pdf>.

³³ Tamtéž.

³⁴ NÁDVORNÍKOVÁ, Iveta. Do babyboxu ve Svitavách někdo ve tři ráno odložil holčičku. Je to Klaudie. [online], *Svitavský deník.cz*, 27. května 2024 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: https://svitavsky.denik.cz/zpravy_region/babybox-svitavy-prvni-dite-klaudie.html.

³⁵ Statistika babyboxů ke dni 25. června 2024 [online]. [cit. 27. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/media/pdf/statistika-babyboxu.pdf>.

³⁶ [online] Fond ohrožených dětí, datum neuvedeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas>.

³⁷ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

³⁸ HUBÁLKOVÁ, Eva. Anonymní porody z hlediska článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. *Správní právo*, 2003, roč. 36, č. 5–6, s. 282–288.

Toto se stalo realitou roku 2001, neboť od této doby Fond funguje.³⁹ Od doby jeho vzniku, tedy od roku 2001, do roku 2021 bylo Fondem převzato 8 dětí.⁴⁰

³⁹ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

⁴⁰ [online] Fond ohrožených dětí, datum neuvedeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas>.

2. Právní úprava

Tato kapitola, jež se bude zabývat vymezením právní úpravy upravující problematiku utajených a anonymních porodů, bude koncipována do dvou podkapitol, mezi něž bude patřit podkapitola zabývající se českou právní úpravou a dále podkapitola zabývající se mezinárodní právní úpravou.

2.1 Česká právní úprava

Z hlediska české právní úpravy souvisí s problematikou utajených a anonymních porodů kromě Ústavy a LZPS též zákony. Tato podkapitola tedy bude větvena do dalších podkapitol, a to do podkapitoly s názvem Ústava, podkapitoly označené jako Listina základních práv a svobod, a následně se bude větvit na podkapitoly zabývající se zákonnou právní úpravou. Mezi tyto bude patřit podkapitola Občanský zákoník, podkapitola Zákon o zdravotních službách a v neposlední řadě podkapitola Zákon o matrikách.

2.1.1 Ústava

Vzhledem k tomu, že ochrana je lidskému, a tedy i dětskému, životu přiznána předpisem nejvyšší právní síly, tedy Ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., neboli Ústavou, je více než nutné věnovat první podkapitolu právě Ústavě. Ta je pro tuto diplomovou práci důležitá zejména v souvislosti s úmluvami uvedenými v podkapitole 2.2.

Článek 10 Ústavy ČR totiž zakotvuje, že ratifikované vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu, a že v případě, kdy stanoví mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva. Takové úmluvy tak budou mít přednost před zákonem.

2.1.2 Listina základních práv a svobod

Usnesením vydaným dne 16. prosince 1992 se stala Listina základních práv a svobod součástí ústavního pořádku ČR. O faktu, že LZPS je součástí ústavního pořádku ČR, hovoří i článek 3 Ústavy, který jí tímto toto privilegium přiznává.

Listina základních práv a svobod je pro tematiku této diplomové práce relevantní zejména kvůli článku 6, jenž zakotvuje následující: „*Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.*“; a dále kvůli článku 32.

U druhého ze zmíněných článků jsou pro tematiku utajených a anonymních porodů relevantní jeho poslední čtyři odstavce, ve kterých je tedy stanoveno prvním odstavcem: „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“, druhým odstavcem: „*Ženě v těhotenství je zaručena zvláštní péče, ochrana*

v pracovních vztazích a odpovídající pracovní podmínky.“, třetím odstavcem: „Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.“ a čtvrtým odstavcem: „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.“

2.1.3 Občanský zákoník

Přejdeme-li k nalézání zákonné právní úpravy dotýkající se problematiky anonymních či utajených porodů, tak zjistíme, že prvním relevantním zákonem bude NOZ. Ten upravuje rodinně-právní problematiku v hlavě druhé, a to konkrétně pomocí paragrafů 655 až 975.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.1, je v tomto zákoně důležitý hlavně pojem mateřství, který je upraven v § 775, kdy matkou dítěte je ta žena, která dítě porodila. Toto potvrzuje dle důvodové zprávy k §775 i Evropská úmluva o právním narození dětí narozených mimo manželství, a to konkrétně článkem 2.

2.1.4 Zákon o zdravotních službách

Druhým zákonem, který se dotýká tématu utajených a anonymních porodů, je zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

Nejprve však pár informací k historii. Roku 2001 předložily poslankyně Dostálová Kateřina, Dundáčková Eva, Talmanová Lucie a Volfová Jana poslanecký návrh týkající se uzákonění anonymních a utajených porodů, a to změnou zákona č. 268/1949 Sb. Tyto však posléze návrh vzaly zpět. Poté došlo skrze poslance, tentokrát se jednalo o muže, k dalšímu předložení návrhu, jehož obsahem byla úprava zákona č. 20/1966 Sb. Tento návrh však nebyl vládou podpořen.⁴¹

K zakotvení problematiky v českém právním řádu nakonec došlo roku 2004, kdy byl přijat zákon č. 422/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Jak již bylo uvedeno, byl tento zákon přijat na základě návrhu poslanců politické strany KDÚ-ČSL, kdy účelem jeho přijetí mělo být dosažení snížení počtu umělých potratů, vražd

⁴¹ HUBÁLKOVÁ, Eva. Anonymní porody z hlediska článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. *Správní právo*, 2003, roč. 36, č. 5–6, s. 282–288.

novorozenců matkou a počtu případů, kdy dochází k opuštění novorozeněte matkou.⁴² Nutno zmínit, že přijetí tohoto zákona neprovázely standardní legislativní procesy.⁴³

Po přijetí tohoto zákona však nastal problém, a to ten, že dosavadní zákon o rodině nebyl v souvislosti s tímto nikterak novelizován. Matkou se tedy stále rozuměla žena, která dítě porodila. Stejně jako následně v úpravě NOZu, tak i v zákoně o rodině bylo toto ustanovení kogentní. Vzhledem k tomu tak vznikl zásah do statusových práv.⁴⁴

Tento zákon s sebou přinesl i změnu § 3, jenž upravuje úhradu zdravotní péče v souvislosti s utajeným porodem. Tato péče je nově hrazena zdravotní pojišťovnou, kterou požádá o úhradu tohoto na základě identifikačních údajů pojištěnce příslušné zdravotnické zařízení. Blíže k tomuto podkapitola 3.2.2.

2.1.5 Zákon o matrikách

Posledním zákonem, který v této kapitole zmíním, je zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, jenž nabyl účinnosti dne 1.7.2021.

Tento zákon v souvislosti s utajeným porodem uvádí, že se do knihy narození na základě písemného hlášení o narození živého nebo mrtvého dítěte zapíše následující:

- jméno, popřípadě jména, a příjmení dítěte;
- den, měsíc a rok narození dítěte;
- rodné číslo, místo narození a pohlaví dítěte.

Jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů se do knihy na rozdíl od standardního postupu nezapišou, a to zejména s ohledem na par. 14 odst. 2 a par. 17 tohoto zákona.⁴⁵

2.2 Mezinárodní právní úprava

S ohledem na to, že rodinné právo je právem tak důležitým, že ho nelze chránit jen na úrovni státní, jsou státy přijímány i úmluvy upravující ochranu rodinného práva a zejména dětí, a to v rovině mezinárodního práva.

⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

⁴³ ATTL, Karel. Právní problematika porodu s utajenou totožností matky. *Prevence úrazů, otrav a násilí: odborný a vědecký časopis*, 2010, roč. 6, č. 2, s. 167-175.

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

⁴⁵ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Jak bylo uvedeno v podkapitole 2.1.1, jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu, a tyto mají přednost před zákonem. V případě rozporu mezi mezinárodní smlouvou a zákonem se tedy užije příslušné mezinárodní smlouvy.⁴⁶

2.2.1 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

První Úmluvou podstatnou pro tuto diplomovou práci je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která se datuje ke dni 4. listopadu 1950. Tato Úmluva vstoupila v platnost dne 3. září 1953, přičemž k ratifikaci ze strany ČSFR došlo dne 18. března 1992.⁴⁷ Pro nástupnický stát, tedy ČR, je tato Úmluva platná od 1.1.1993.

Stěžejními články této Úmluvy jsou zejména čl. 1, který upravuje následující: „*Právo každého na život je chráněno zákonem.*“; a článek 8, jehož první odstavec zní: „*Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.*“ Druhý odstavec článku 8 pak upravuje, za jakých okolností může stát do tohoto práva zasáhnout. Tak lze učinit jen v případě, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.⁴⁸

Tento článek je však dle některých názorů porušován, neboť ačkoliv státu vyplývá závazek respektovat soukromý a rodinný život, je zakotvení institutu utajeného porodu do českého právního řádu s článkem 8 této Úmluvy v rozporu. Stát totiž vytváří překážky, které dítěti komplikují zjištění jeho původu. Na druhou stranu však může být právo matky vést utajený porod a právo vzdát se svého dítěte vnímáno jako právo na respektování soukromého a rodinného života dle výše zmíněného článku. Nicméně vždy by mělo být postupováno tak, aby ochrana života a práva dítěte byly co největší.⁴⁹

2.2.2 Úmluva o právech dítěte

Druhou úmluvou je pak Úmluva o právech dítěte, u které lze bezpochyby říci, že je nejuznávanějším předpisem týkajícím se ochrany dětských práv. Z tohoto důvodu je na ni

⁴⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

⁴⁷ Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

⁴⁸ Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

⁴⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymita osvojení versus právo dítěte znát svůj původ. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 5, s. 158-164.

nahlíženo jako na „Magnu Chartu“ dětských práv. Úmluva zakotvuje práva dětí, a to od doby jejich narození do nabytí jejich zletilosti.⁵⁰

Jedná se o smlouvu mezinárodní, kdy tato má, jak bylo uvedeno v podkapitole 2.1.1, po přijetí přednost před zákony. K přijetí této Úmluvy došlo dne 20.11.1989, a to Valným shromážděním OSN. ČR je jí však, jak již bylo avizováno, vázána až od 1.1.1993, kdy ČR jakožto nástupnický stát převzala tuto Úmluvu po ČSFR, která byla do té doby Úmluvou vázána.⁵¹

Pro téma anonymních a utajených porodů je významným hlavně článek 7, který zakotvuje následující: *„Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“* a *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zabezpečují provádění těchto práv v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím a v souladu se svými závazky vyplývajícími z příslušných mezinárodněprávních dokumentů v této oblasti se zvláštním důrazem na to, aby dítě nezůstalo bez státní příslušnosti.“*

Povinnosti smluvních států jsou pak stanoveny článkem 8, který uvádí: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat právo dítěte na zachování jeho totožnosti, včetně státní příslušnosti, jména a rodinných svazků v souladu se zákonem a s vyloučením nezákonných zásahů.“* a *„Je-li dítě protizákonně částečně nebo zcela zbaveno své totožnosti, zabezpečí mu státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, potřebnou pomoc a ochranu pro její urychlené obnovení.“*

Jazyková formulace uvedená v tomto ustanovení nasvědčuje tomu, že Úmluva je adresována státům, a ne přímo jednotlivcům, a že právo dítěte je tedy povinen respektovat a provádět stát. Nedodržením těchto povinností by došlo k porušení smluvních povinností.⁵²

2.2.3 Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství

Následuje další úmluva, kterou je Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství. Ta byla přijata 15. října 1975 ve Štrasburku. Českou republikou pak byla přijata dne 26. dubna 2000, tedy poté co s ní Parlament ČR vyslovil souhlas a prezident republiky ji ratifikoval. V platnost pro Českou republiku Úmluva vstoupila dne 8. června 2001.⁵³

⁵⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 52-57.

⁵¹ POLÁKOVÁ, Martina. Určení rodičovství z pohledu práva dítěte znát své rodiče deklarovaného úmluvou o právech dítěte. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 2, s. 55-58.

⁵² Tamtéž.

⁵³ Sdělení č. 47/2001 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství.

Tato úmluva článkem 2 zakotvuje, že určení matky dítěte narozeného mimo manželství bude záviset výhradně na skutečnosti porodu. Z tohoto tedy vyplývá, že právní vztah mezi matkou a dítětem zakládá právě porod.

2.2.4 Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Další mezinárodní úmluvou relevantní pro tuto diplomovou práci je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Ten byl otevřen k podpisu spolu s Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech dne 19. prosince 1966 v americkém New Yorku. Téměř o dva roky později, konkrétně dne 7. října 1968, byly obě úmluvy podepsány ČSSR a následně došlo dne 11. listopadu 1975 k vyslovení souhlasu Federálního shromáždění ČSSR s těmito úmluvami. K ratifikaci této úmluvy došlo prezidentem republiky dne 23. prosince 1975. V platnost pro ČSSR úmluva vstoupila v březnu následujícího roku, konkrétně dne 23.3.1976, kdy současně s ním vstoupil v platnost i Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech.⁵⁴

Co se týče samotného obsahu Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, jsou pro tuto tematiku stěžejními zejména článek 6 odst. 1 a článek 17 odst. 1, které jsou systematicky zařazeny do části třetí tohoto paktu.

Článek 6 odst. 1 pojednává o tom, že každá lidská bytost má právo na život, kdy toto právo je chráněno zákonem, a nikdo tedy nebude svévolně zbaven života. Z jazykového výkladu vyplývá, že pod pojem „každý“ spadá i dítě, proto toto právo náleží i jemu. Jistou podobu lze u tohoto ustanovení spatřovat s čl. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kde je též obdobně uvedeno, že „Právo každého na život je chráněno zákonem.“

Druhý relevantní článek Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, a tedy článek 17 odst. 1., stanoví následující: „*Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence ani útokům na svou čest a pověst.*“ Odstavec 2 tohoto článku pak dodává toto: „*Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.*“ Stejně jako u článku 6, který byl zmíněn v předchozím odstavci, lze i u tohoto článku pozorovat podobnost s článkem uvedeným v Úmluvě o ochraně lidských právech a základních svobod, konkrétně tedy s článkem 8, jehož první odstavec zní: „*Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.*“ Nejen že je tedy článek 8 Úmluvy, jak již bylo uvedeno v podkapitole 2.2.1 této diplomové práce, porušován, ale dochází i k porušování článku 17 Mezinárodního paktu

⁵⁴ Vyhláška č. 120/1976 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

o občanských a politických právech, a to s ohledem na podobnost těchto dvou článků, kdy i u druhého ze zmíněných článků dochází k jeho porušení kvůli tomu, že stát vytváří umožnění vedení utajeného porodu překážky, které dítěti komplikují zjištění svého původu, a zasahují tudíž do jeho práva na rodinný život.

3. Utajený porod v ČR

Kapitola třetí je věnována utajenému porodu v České republice, kdy budou v této nejprve rozebrány podmínky nutné k vedení utajeného porodu, dále bude diplomová práce pojednávat o průběhu utajeného porodu včetně vedení zdravotnické dokumentace a úhrady za poskytnutí zdravotnické péče spojené s utajeným porodem, přičemž v neposlední řadě dojde k analyzování důsledků vedení takového druhu porodu.

3.1 Podmínky vedení utajeného porodu v ČR

Vedení utajeného porodu je v ČR umožněno ženě, která má přihlášen trvalý pobyt na území České republiky a jejímuž manželu nesvědčí domněnka otcovství.⁵⁵ Jedná se tedy o ženu, která je svobodná či rozvedená.⁵⁶ Otázku, zda manželovi matky svědčí domněnka otcovství či nikoliv, je příslušné ověřit zdravotnické řízení, kde došlo k podání žádosti o vedení utajeného porodu a kde proběhl porod samotný. Nastanou-li však pochybnosti týkající se domněnky otcovství, bude pro zodpovězení této otázky příslušným matriční úřad, který je příslušný k provedení zápisu do knihy narození.⁵⁷

Současně je nutné, aby rodička byla jednak způsobilá právně jednat, kdy toto je vymezeno v § 15 odst. 2 NOZ tak, že se jedná o způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, a jednak byla svéprávná. Dle § 30 NOZ se svéprávným člověk stává buď zletilostí, kdy tato je nabývána dovršením osmnáctého roku věku, nebo mimoto některým z případů uvedených v odstavci druhém zmíněného paragrafu. Svěprávnost lze tedy kromě dovršení osmnáctého roku věku nabýt přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství.

Pokud žena plánující utajený porod splňuje podmínky uvedené v předchozích odstavcích, musí být následně naplněn další předpoklad, jímž je předložení rodiččinou žádosti o vedení utajeného porodu poskytovateli zdravotní služby související s porodem. Součástí žádosti je prohlášení ženy, že nehodlá o dítě pečovat. Takovou žádost je nutné na základě §37 odst. 2 ZZS vyhotovit v písemné formě⁵⁸ a před svědky.⁵⁹ Těmi jsou lékař a sestra, kteří po podpisu rodičky

⁵⁵ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁶ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

⁵⁷ Ministerstvo vnitra, odbor všeobecné správy. Informace č. 10/2007-Zápis narození dítěte, jehož matka požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, 2007, s. 1-3.

⁵⁸ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023. 2023, s. 268-277.

žádost zkontrolují a následně ji též podepíší.⁶⁰ Byla-li by taková žádost ženou učiněna v jiné než písemné formě, bude považována s ohledem na § 582 NOZ za neplatnou.

Žádosti je následně přidělena spisová značka, která označuje další dokumentaci.⁶¹

Vzor rodiččiny žádosti je přílohou č. 1 této diplomové práce.

3.2 Vedení utajeného porodu

Po naplnění předpokladů uvedených v předchozí kapitole je rodičce umožněno vést její porod utajeným způsobem. Způsob vedení takového porodu se od průběhu porodu běžného odlišuje hlavně v zachování rodiččiny anonymity. Na rozdíl od běžného porodu je při utajeném porodu rodička kvůli utajení oslovována pracovníky příslušného zdravotnického zařízení smyšleným jménem a příjmením, jež jsou jí přidělena, a nad to má vedení její zdravotnické dokumentace odlišnou podobu, než jakou má vedení zdravotnické dokumentace v souvislosti s běžným porodem.⁶²

Vyjma nutnosti zachovávat rodiččinu anonymitu a činit úkony s tím spojené jsou porod a péče o rodičku provedeny obdobně jako u běžného porodu.⁶³ Jediné rozdíly jsou ty, že po utajeném porodu nedojde k ukázání novorozence matce a že po porodu není matka přemístěna na oddělení šestinedělí, jak se tomu děje u běžného porodu, ale dojde k přemístění matky na oddělení gynekologie, a to kvůli zastavení laktace.⁶⁴

Posledním rozdílem mezi utajeným a běžným porodem je ten, že pokud dojde k opuštění dítěte matkou po vedení utajeného porodu v nemocnici, je na základě § 10a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí příkázáno poskytovateli zdravotních služeb informovat příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností.

3.2.1 Vedení zdravotnické dokumentace

O utajeném porodu se stejně jako o běžném porodu musí vést zdravotnická dokumentace, kdy tuto je stejně jako u běžného porodu potřeba vést úplnou (samozřejmě bez uvedení údajů

⁶⁰ ŘEŽÁBEK, Karel. „Anonymní“ porod: Schválením zákona 422/2004 Sb. připravil Parlament České republiky nelehký právně-organizační oříšek všem gynekologicko-porodnickým oddělením. *Zdravotnické noviny*, 2005, roč. 54, č. 8, s. 26-27.

⁶¹ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

⁶² ŘEŽÁBEK, Karel. „Anonymní“ porod: Schválením zákona 422/2004 Sb. připravil Parlament České republiky nelehký právně-organizační oříšek všem gynekologicko-porodnickým oddělením. *Zdravotnické noviny*, 2005, roč. 54, č. 8, s. 26-27.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

týkajících se totožnosti rodičky), přičemž takováto dokumentace obsahuje též zdravotní anamnézu matky.⁶⁵ Vedení této dokumentace může hrát roli v budoucnu, pokud se u dítěte objeví dědičné onemocnění. Informace o matčině zdravotním stavu, uvedené ve zdravotnické dokumentaci, tak v takovém případě mohou značně zjednodušit léčbu dítěte.⁶⁶

Jak již bylo uvedeno v předchozím odstavci, do dokumentace se nezapisují údaje týkající se matky. Tyto, mezi něž patří její jméno, popřípadě její jména, její příjmení, jsou vedeny odděleně od zdravotnické dokumentace. Dále je odděleně od zdravotnické dokumentace vedena písemná žádost matky o utajení porodu a datum porodu jejího dítěte.⁶⁷ Registrační číslo pojišťovny a číslo její zdravotní pojišťovny však anonymizaci nepodléhají.⁶⁸ Anonymizace tak může být narušena, neboť registrační číslo pojištěnce bývá zpravidla totožné s rodným číslem, což vede k tomu, že se v počítačové evidenci zdravotnického zařízení mohou zobrazit údaje o matce, které však měly zůstat utajeny.⁶⁹

Poskytovatel zdravotní služby související s vedením utajeného porodu je povinen doplnit zdravotnickou dokumentaci o údaje, které jsou vypsány v prvním odstavci této kapitoly, následně je vloží do obalu, jenž by měl být označen jako „*Utajený porod pro sekretariát-GPK, uložit v trezoru, po porodu nerozlepenou obálku přiložit do chorobopisu a pak celou dokumentaci zapečetit a uložit.*“ Mimo to by označení obálky mělo obsahovat následující fiktivní údaje o matce:

- jméno a příjmení;
- rodné číslo.

Kromě výše zmíněného by označení obálky mělo obsahovat i číslo a název skutečné rodičtiny zdravotní pojišťovny.⁷⁰

Následně je vytvořena kopie žádosti, která bude odevzdána matce. Tato kopie neobsahuje údaje, které by mohly matku identifikovat. Účelem tohoto je, aby i přes zachování anonymity matky měla tato čím se prokazovat při příjmu k porodu.⁷¹ Obsahem kopie je též kromě samotné

⁶⁵ ŘEŽÁBEK, Karel. „Anonymní“ porod: Schválením zákona 422/2004 Sb. připravil Parlament České republiky nelehký právně-organizační oříšek všem gynekologicko-porodnickým oddělením. *Zdravotnické noviny*, 2005, roč. 54, č. 8, s. 26-27.

⁶⁶ HRABÁK, Jan. Utajený porod jako institut zdravotnického práva. *Zdravotnictví a právo*, 2004, roč. 8, č. 10, s. 12-13.

⁶⁷ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸ Postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem. *Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky*. 2005, č. 1, s. 7-8.

⁶⁹ KODRIKOVÁ, Zuzana. „Anonymní“ porody-jsou skutečně utajené? *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 6, s. 17- 20.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Tamtéž.

žádosti i zatím nevyplněné prohlášení o tom, že matka již netrvá na vedení utajeného porodu a porod má být veden běžným způsobem.⁷²

Toto prohlášení může být matkou učiněno až do momentu porodu. Stejně jako u podpisu samotné žádosti, je při případném podpisu tohoto prohlášení potřeba, aby byl podpis zkontrolován dvěma pracovníky zdravotnického zařízení, v němž má být porod rodičky uskutečněn.⁷³ Je však možné, že nastane situace, kdy se matka rozhodne, že porod nemá být utajený, až v momentě po samotném porodu. Taková situace by měla být řešena s právním oddělením příslušného zdravotnického zařízení.⁷⁴

Zákon nezapomíná ani na vedení zdravotnické dokumentace elektronickou formou. V takovém případě se dle § 56 ZZS elektronická podoba zdravotnické dokumentace zkonvertuje do podoby listinné, přičemž elektronická podoba zdravotnické dokumentace je vymazána ze systému. Dále se uplatní postup uvedený v odstavci předchozím.

Poté, co matka porodila a došlo k jejímu propuštění ze zdravotnického zařízení, měla by být již zalepená obálka obsahující žádost matky o vedení utajeného porodu vložena do větší a pevnější obálky. Do této by následně měla být vložena i úplná zdravotnická dokumentace, přičemž obálka by posléze měla být zapečetěna a označena bezpečnostním kódem, který je následně sdělen i rodičce. Tato obálka by měla nést označení „*Lze otevřít jen se souhlasem soudu*“.⁷⁵

Nutno zmínit, že anonymita matky je kromě vedení zdravotnické dokumentace tímto způsobem chráněna i tím, že všichni pracovníci příslušného zdravotnického zařízení musí zachovávat mlčenlivost ohledně údajů matky, s nimiž přišli do styku v souvislosti s utajeným porodem.⁷⁶ V případě porušení této povinnosti může být založena administrativní či občanskoprávní odpovědnost příslušnému zdravotnickému zařízení, či odpovědnost pracovněprávní přímo pracovníkům daného zařízení, a to těm, kteří povinnost poruší.⁷⁷

Mimo to je totožnost matky anonymizována i v knize narození. Do ní se matka nezapisuje, její údaje jsou zapisovány jen do sbírky listin. Anonymita však může být

⁷² KODRIKOVÁ, Zuzana. „Anonymní“ porody-jsou skutečně utajené? *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 6, s. 17- 20.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ ŘEŽÁBEK, Karel. „Anonymní“ porod: Schválením zákona 422/2004 Sb. připravil Parlament České republiky nelehký právně-organizační oříšek všem gynekologicko-porodnickým oddělením. *Zdravotnické noviny*, 2005, roč. 54, č. 8, s. 26-27.

⁷⁶ KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.

⁷⁷ ZEMAN, Zdeněk. Několik poznámek k utajenému porodu z hlediska ochrany zdravotnických zařízení. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. 9, č. 3-4, s. 35-37.

v souvislosti s tímto prolomena, neboť do této sbírky se po dosažení 12 let dítě může podívat, a to na základě § 8a MatZ.⁷⁸

Stejně tak anonymizaci podléhá i zajištění informací pro Národní zdravotnický informační systém, který je jednotným celostátním informačním systémem spravovaným veřejnou správou⁷⁹ a definovaným v § 70 odst. 1 ZZS. Součástí tohoto registru je i Národní registr reprodukčního zdraví, jenž má 5 částí, jimiž jsou následující moduly: m. asistované reprodukce, m. novorozenců, m. potratů, m. rodiček a m. vrozených vad. V tomto registru tedy podléhají anonymizaci osobní údaje rodičky v souvislosti s utajeným porodem.⁸⁰

3.2.2 Úhrada za poskytování zdravotnické péče v souvislosti s utajeným porodem

Anonymitě na rozdíl od údajů týkajících se totožnosti matky však už nepodléhají postupy související s úhradou zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění v souvislosti s těhotenstvím a porodem rodičky.⁸¹

Vyúčtování za utajený porod je pak důležité kvůli tomu, že zařízení poskytující péči související s utajeným porodem má nárok na úhradu této péče. Poskytne-li rodička tomuto zdravotnickému zařízení informace ohledně jejího čísla pojištěnce a dále též její zdravotní pojišťovny, může v tom případě zdravotnické zařízení vyúčtovat příslušné zdravotní pojišťovně péči o rodičku a obdobně i péči o její novorozené dítě. Pokud rodička zdravotnickému zařízení tyto informace neposkytne, bude na rodičku nahlíženo jako na samoplátkyni.⁸²

3.3 Důsledky vedení utajeného porodu v ČR

Ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že matka, která dítě porodila utajeně a následně ho ponechala v porodnici, přichází tímto o svá rodičovská práva, není tomu tak. Rodička zůstává matkou i po utajeném porodu, a to až do momentu, kdy dojde k nezrušitelnému osvojení jejího dítěte.

Dítě tedy není nalezcem, jak je tomu u anonymního porodu. Matka nabývá rodičovských práv a povinností přímo ze zákona, stává se tedy i zákonnou zástupkyní dítěte. Nicméně kvůli utajení matky je dítěti ustanoven opatrovník.⁸³

⁷⁸ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 856.

⁷⁹ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ [online] Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, datum neuvedeno [cit. 23. června 2024]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--narodni-zdravotni-registry--narodni-registr-reprodukčního-zdravi>.

⁸¹ Postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky. 2005, č. 1, s. 7-8.

⁸² Postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky. 2005, č. 1, s. 7-8.

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 156.

Ponechání matce jejích rodičovských práv po vedení utajeného porodu vyplývá ze zákona, neboť právní skutečností zakládající mateřství je právě porod. Dokonce i porod, který je veden utajeně, zakládá mezi matkou a jejím dítětem po jeho narození právní vztah, jímž matce vznikne rodičovská odpovědnost, a to v plném rozsahu. Matka se tímto tedy stane zákonným zástupcem dítěte. Dítě v takovém případě nemá status nalezence.⁸⁴ Jak bylo uvedeno v prvním odstavci této podkapitoly, přestává být žena matkou dítěte až od té doby, kdy dojde k jeho osvojení.⁸⁵

⁸⁴ Postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky. 2005, č. 1, s. 7-8.

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

4. Četnost utajených porodů a odkládání dětí do babyboxů

S ohledem na lepší vhled do problematiky týkající se utajených a anonymních porodů jsem se rozhodla požádat Český statistický úřad o informace, které se týkají těchto porodů, a to dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Důvodem tohoto mého počínu byla snaha získat lepší vhled do této problematiky. Zajímaly mě hlavně počty těchto porodů v Českých Budějovicích a v Olomouci, neboť v prvním ze zmíněných měst žiji a ve druhém studuji.

ČSÚ jsem tedy adresovala následující dotazy:

- 1) Kolik bylo v ČR dle statistik doposud vedeno utajených porodů?
- 2) Kolik bylo v ČR dle statistik vedeno utajených porodů v roce 2024?
- 3) Kolik bylo dle statistik doposud vedeno utajených porodů v Českých Budějovicích?
- 4) Kolik bylo dle statistik doposud vedeno utajených porodů v Olomouci?

Informace ČSÚ mi byly obratem zaslány, kdy na otázku č. 1 mi bylo sděleno, že od roku 2004 do roku 2023 je u ČSÚ evidováno celkem 44 utajených porodů a 209 dětí nalezených, a to včetně dětí nalezených v babyboxech. Informace o dvou dětech nebyly v evidenci ČSÚ blíže určeny.

Ze statistiky FODu uvedené v kap. 1 vyplývá, že počet dětí doposud nalezených čistě jen v babyboxech je 265. Lze proto vidět, že statistika ČSÚ, která eviduje 209 odložených dětí, a to včetně těch dětí odložených i jinam než do babyboxu, neseďí. Sic zatím nejsou do statistiky ČSÚ započítány děti odložené v letošním roce, a počet dětí takto odložených evidovaných ve statistice ČSÚ není kvůli tomuto úplný, nicméně počet dětí odložených evidovaných v ČSÚ by tak měl být vyšší, než jaký je počet zatím evidovaný, neboť tento by měl zahrnovat 265 dětí odložených do babyboxů a mimo to i další počet dětí, který zahrnuje děti odložené jinam než do babyboxů.

Podíváme-li se na nejvyšší a nejnižší počty případů, kdy došlo k utajenému porodu, vyplývá z přílohy č. 2, konkrétně z tabulky č. 1, že nejvyšší počet utajených porodů je evidován k roku 2008, a to počtem 12. Naopak nejnižší počet utajených porodů je evidován k následujícímu roku, tedy k roku 2009, k němuž jsou evidovány 2 utajené porody.

Podíváme-li se na statistiku případů, kdy došlo k nalezení dětí, tak k nejvíce případům došlo na základě této statistiky v roce 2013, kdy došlo k nalezení 23 dětí. Nejnižší počet nalezených dětí je pak evidován k letem 2006 a 2009, shodně počtem 2.

Srovnáme-li však tyto počty s těmi, které vyplývají ze statistiky, kterou na svých stránkách uvádí FOD, lze vidět i z tohoto, že počty vyplývající ze statistiky ČSÚ nejsou

bezchybné. Ze statistiky FOD vyplývá, že v roce 2013 bylo evidováno 18 dětí odložených do babyboxů,⁸⁶ což je o 5 méně, než kolik jich ve své statistice uvádí ČSÚ. Počet případů evidovaných ČSÚ by teoreticky mohl sedět, a to za předpokladu že by počet 23 zahrnoval počet 18 dětí nalezených v babyboxech a počet 5 dětí nalezených mimo tyto bybaboxy. Statistika však neseďí u dalších z mnou zmiňovaných roků. K roku 2006 totiž FOD eviduje 5 dětí odložených do babyboxu,⁸⁷ což je o 3 více, než kolik jich udává ve své statistice ČSÚ. Statistika k roku 2009 je pak obdobná, neboť FOD eviduje 14 případů, kdy došlo k odložení dětí do babyboxů,⁸⁸ zatímco u ČSÚ je tento počet, jenž tedy zahrnuje i případy dětí odložených mimo babybox, o 12 případů nižší.

Ačkoliv jsem nesrovnala celou statistiku ČSÚ s celou statistikou FODu, lze i přesto z výše uvedených odstavců vidět, že tyto nejsou shodné, ba se razantně liší.

Přejdeme-li na otázku č. 2, tak tato mi ze strany ČSÚ nebyla zodpovězena, neboť ČSÚ k současnému dni nedisponuje ohledně tohoto žádnou statistikou, protože ta bude k dispozici až v květnu příštího roku.

Obdobně jako u otázky 2, nemá ČSÚ statistiku ani k otázkám č. 3 a 4, neboť za obce nemá ČSÚ údaje k dispozici. Tyto má však za okresy, kdy ze statistiky vyplývá, že k okresu Českých Budějovic je od roku 2004 do roku 2023 evidován 1 utajený porod a k odložení dětí došlo v 6 případech. K okresu Olomouc je utajených porodů evidováno více, a to počet 13. Nicméně k odložení dětí došlo dle evidence ČSÚ méněkrát, kdy počet evidovaných dětí takto odložených je 4. Ani zde počet evidovaných případů, kdy došlo k odložení dětí, neseďí, neboť dle evidence FODu došlo k odložení dětí do babyboxu v 8 případech.⁸⁹ Překvapením je, že počet dětí odložených do babyboxu v okresu Českých Budějovicích seďí, neboť jak statistika ČSÚ, tak statistika FOD⁹⁰ shodně uvádí, že k tomuto došlo v 6 případech.

Ačkoliv, jak již bylo uvedeno v odstavci prvním této kapitoly, nejsou tyto počty zřejmě shodné s realitou, umožňují alespoň částečnou představu o využívanosti institutu utajeného porodu a institutu odkládání dětí do babyboxů, a statistika je tedy relevantní přílohou, nesoucí číselné označení 2, této diplomové práce.

⁸⁶ Statistika babyboxů ke dni 25. června 2024 [online]. [cit. 29. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/media/pdf/statistika-babyboxu.pdf>.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

5. Komparace české a zahraniční právní úpravy

Ačkoliv jsou utajené a anonymní porody v každé zemi upraveny rozdílně, pojí je princip společný, a tím je princip umožnit matce legálně opustit své dítě a zachovat si tak jistý stupeň anonymity,⁹¹ což lze tedy spatřovat i u níže komparovaných zemí.

5.1 Slovensko

Anonymní porody

Co se týče podobnosti mezi Slovenskem a ČR v souvislosti s anonymními porody, tak tou je ta, že ani v jednom z těchto států nejsou anonymní porody právně ukotveny.

Druhou podobností je, že funkci, kterou v ČR plní babyboxy, plní na Slovensku institut obdobný a to tzv. Hniezdo záchrany, což je inkubátor sloužící k anonymnímu odložení dítěte. Je překvapující, že první Hniezdo záchrany na Slovensku vzniklo o trochu dříve než první babybox v ČR, a to už roku 2004.⁹² I přes delší historii slovenských Hniezd záchrany je jejich počet však znatelně nižší, než jaký je počet babyboxů v ČR. K dnešnímu dni funguje totiž jen 16 Hniezd záchrany, do kterých bylo doposud odloženo 30 dětí,⁹³ což je o poznání menší počet odložených dětí, než jak je tomu v České republice.

Na rozdíl od českého babyboxu, kde věkové omezení není žádné, u Hniezda záchrany takového omezení nalezneme. Na Slovensku je totiž možné takto odložit jen dítě, které dosahuje maximálně 6. týdne věku.⁹⁴

Avšak naproti tomu důsledky odložení dítěte do Hniezda záchrany se nijak razantně neliší od odložení dítěte do českého babyboxu. Po odložení do Hniezda záchrany se na dítě hledí jako na právně volně, kdy po zápisu do matriky může dojít k jeho adopci. Matce není nijak bráněno vrátit se pro takto odložené dítě, avšak jen do momentu, kdy dojde k vydání rozhodnutí o jeho adopci.⁹⁵

Utajené porody

Utajené porody jsou na Slovensku upraveny zákonem č. 576/2004 Z. z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kdy jejich úpravu nalezneme hlavně v § 6a, § 11 odst. 11, § 19 odst. 4 a 5 a § 23 výše zmíněného zákona.

⁹¹ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.

⁹² [online] Šanca pre nechcených, datum neuvedeno [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://sancaoz.sk/>.

⁹³ JÍCHOVÁ, Pavlína. Problematika babyboxů. [online], 27. července 2011 [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/?p=problematika>.

⁹⁴ [online] Šanca pre nechcených, datum neuvedeno [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://sancaoz.sk/>.

⁹⁵ [online] Šanca pre nechcených, datum neuvedeno [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://sancaoz.sk/>.

Podle § 11 odst. 11 výše zmíněného zákona má žena, která písemně požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, právo na ochranu osobních údajů. Toto a ani další ustanovení však neuvádí, jaké podmínky musí žena splnit, aby jí bylo umožněno vést utajený porod. Z tohoto tedy vyplývá, že ačkoliv česká právní úprava zakotvuje, že se musí jednat o ženu, která má nahlášen trvalý pobyt v ČR, a ženu jejímuž manželu nesvědčí domněnka otcovství,⁹⁶ blíže k tomuto podkapitola 3.1, slovenská úprava žádné takovéto podmínky nezakotvuje. Nemusí se tedy jednat o ženu s trvalým pobytem na Slovensku a manželu této ženy může klidně svědčit domněnka otcovství, kdy vést utajený porod na Slovensku tedy může, a to na rozdíl od ženy vedoucí utajený porod v ČR, i žena vdaná.

Co se týče komparace související s vedením zdravotnické dokumentace v souvislosti s utajenými porody, je nejprve potřeba zmínit § 19 odst. 4, z něhož vyplývá, že se u ženy, která písemně požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, vede zvláštní zdravotní dokumentace v rozsahu zdravotní péče související s těhotenstvím a porodem, jejíž součástí jsou osobní údaje této ženy, nezbytné pro zjištění anamnézy a údaje uvedené v odst. 2 písm. b) až i).

Z výše uvedeného ustanovení, zejména z jeho písm. h), vyplývá, že při utajeném porodu vedeném na Slovensku podléhají anonymizaci i identifikační údaje příslušné zdravotní pojišťovny. Naproti tomu však, jak však bylo uvedeno v podkapitole 3.2.1, v České republice tyto údaje anonymizaci nepodléhají.

Další průběh vedení zdravotnické dokumentace se na Slovensku a v České republice neliší. Údaje nezbytné k identifikaci matky a její písemná žádost se na Slovensku též vedou odděleně od zdravotnické dokumentace a též se zdravotní dokumentace o tyto údaje doplní a zapečetí jako celek. Žádný rozdíl není k nalezení ani při povinnosti poskytovatele vést zdravotní dokumentaci včetně osobních údajů nezbytných k identifikaci odděleně od zdravotní dokumentace ostatních osob.

Ve slovenské právní úpravě je však odlišně od české právní úpravy dále zakotveno, že v případě, kdy si matka následně nerozmyslí svou anonymizaci v souvislosti s porodem, je poskytovatel povinen po uplynutí 6 týdnů ode dne porodu předat zdravotnickou dokumentaci bez zbytečného odkladu na ministerstvo zdravotnictví.⁹⁷ Toto nebo jemu obdobné ustanovení však není v české právní úpravě k nalezení.

⁹⁶ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ [online] Nová legislativa MZ SR k Hniezdam záchrany, 12. července 2022 [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?legislativa-nova-hniezda-zachrany>.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že česká a slovenská právní úprava utajených porodů jsou velmi podobné a liší se jen drobnými rozdíly.

5.2 Francie

Anonymní a utajené porody

U právní úpravy týkající se anonymních a utajených porodů v další z komparovaných zemí, a to ve Francii, jež je zemí s nejdelsí historií týkající se těchto druhů porodů, je zřejmý rozdíl oproti české právní úpravě zejména v tom, že biologické rodičovství není ve Francii jediným relevantním atributem. Důležitým je kromě tohoto i uznání rodičovství, kdy matka projeví vůli být rodičem dítěte,⁹⁸ kdy obdobně lze toto nalézt i u Itálie a Lucemburska.⁹⁹

Francouzská právní úprava nabízí 3 způsoby, jakými je možné provést porod zachovávající anonymitu matky, kdy důsledkem všech tří těchto způsobů je možnost dát dítě ihned k adopci. Prvním způsobem je zachování anonymity nesezdaných rodičů při narození dítěte, kdy do rodného listu dítěte nejsou údaje o rodičích zapsány. V takovém případě je nutné uvést do rodného listu jen datum porodu. Druhým případem je vymazání údajů týkající se totožnosti dítěte z jeho rodného listu, kdy výmaz údajů je tedy činěn zpětně, po již uskutečněném zápisu jeho údajů. V takovém případě dojde následně k vytvoření nového rodného listu dítěte s fiktivními údaji týkající se jeho totožnosti. Tato situace se však neuplatní na dítě starší 1 roku.¹⁰⁰

Posledním, a zároveň nejznámějším, způsobem je neuvedení totožnosti matky do rodného listu dítěte. Jméno matky totiž není povinnou náležitostí rodného listu dítěte, a to dle článku 57 Code civil des Français,¹⁰¹ jenž je obdobou našeho českého občanského zákoníku.

Údaje matky dítěte jsou v takovém případě nahrazeny označením „X“ a matka je označována jako „paní X“. Tento druh porodu je vzhledem k těmto označením též znám jako „porod provedený paní X“ a francouzsky jako „accouchement sous X“. Vzhledem k tomu, že matka nevystupuje po tomto porodu jako zákonný zástupce dítěte, je dítěti zvolen poručník, jímž je státní orgán. Lhůta, ve které si matka může rozmyslet utajení své totožnosti, je dvouměsíční.¹⁰²

⁹⁸ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek, 2005. In Co jste se v novinách nedočeti o babyboxech. HESS, Ludvík. Praha: Petrklíč, 2009, s. 32-39. ISBN 978-80-7229-233-2.

⁹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

¹⁰⁰ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.

¹⁰¹ French Civil Code.

¹⁰² FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.

Stejně jako v české právní úpravě, existuje i v té francouzské možnost zasáhnout do utajení anonymity matky v souvislosti s porodem. K zakotvení došlo roku 2002 zákonem Code de l'action sociale et des familles, známém pod zkratkou CASF, na jehož základě může být totožnost matky odhalena, a to v případě, kdy k jejímu odhalení dá souhlas kromě dítěte i sama matka. Pro tyto účely byla ve Francii vytvořena Národní rada pro přístup k informacím a osobnímu původu, která je nezávislým orgánem blíže upraveným článkem 223-7 CASF a umožňuje zjistit biologický původ osob.¹⁰³ Tato rada se skládá z erudovaných pracovníků, jimiž jsou soudci, zástupci zákona a dále též například pracovníci pohybující se v profesi týkající se porodnictví.¹⁰⁴

V případě, kdy se bude dítě snažit vyhledat svou biologickou matku skrze tuto radu, dozví se to matka též skrze tuto radu, přičemž matka bude následně radou dotázána, jestli chce odhalit svou identitu před dítětem. Bude-li matka s tímto souhlasit, informace se uvolní a může dojít ke zkontaktování matky a dítěte.¹⁰⁵

Dalším rozdílem, který lze mezi českou a francouzskou právní úpravou spatřit, je hrazení nákladů spojených s těhotenstvím a porodem v souvislosti a anonymními a utajenými porody, kdy na rozdíl od české právní úpravy francouzská právní úprava, konkrétně článek 222-6 CASF, stanoví, že náklady s tímto spojené nejsou nikdy hrazeny matkou, ale jsou hrazeny službou sociální pomoci.

Odievre proti Francii

Vzhledem k tomu, že nejznámější případ týkající se problematiky anonymních a utajených porodů se stal právě ve Francii, nemůže být v této kapitole opomenut. Tento případ, kdy si stěžovatelka Pascale Odievre, francouzská občanka, stěžovala, že je v souvislosti s utajením porodu, který využila její matka, zasaženo do jejích práv zaručených čl. 8 Úmluvy, byl rozhodnut rozsudkem ESLP dne 13.2.2003.

Matka stěžovatelky využila možnosti vést utajený porod a dne 23.3.1965 se jí takto narodila Pascale. Ta byla následně matkou ihned po narození odložena. U Pascale došlo k jejímu svěření do péče úřadu sociální pomoci a následně byla roku 1969 osvojena manžely Odievrovými.¹⁰⁶

¹⁰³ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.

¹⁰⁴ HUBÁLKOVÁ, Eva. Anonymní porody z hlediska článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. *Správní právo*, 2003, roč. 36, č. 5-6, s. 282-288.

¹⁰⁵ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.

¹⁰⁶ ESLP: rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Odievre proti Francii*, č. 42326/98.

V roce 1990 došlo stěžovatelkou k seznámení se s jejím spisem a ze zdravotnické dokumentace získala neidentifikující informace týkající se její biologické rodiny. Na základě tohoto se stěžovatelka obrátila na Evropskou komisi pro lidská práva s tím, že utajení jejího narození je v rozporu s čl. 14 Úmluvy, neboť jí bylo zasaženo do práv zaručených čl. 8 Úmluvy vzhledem k její nemožnosti zjistit její původ,¹⁰⁷ neboť ke zjištění jejího původu byl vyžadován souhlas její matky, bez kterého nelze tuto informaci získat.¹⁰⁸

Ačkoliv je v článku 8 Úmluvy zakotven nejen zájem dítěte znát svůj původ, ale i zájem matky, jímž je zachování anonymity v souvislosti s porodem, dochází ke střetu těchto dvou zájmů. Soud však rozhodl, že k porušení článku 8 a 14 Úmluvy v tomto případě nedošlo,¹⁰⁹ neboť stěžovatelka měla možnost zjistit neidentifikující informace týkající se totožnosti její matky, z nichž bylo zčásti možné zjistit stěžovatelčin původ, aniž by bylo zasaženo do soukromí jiných osob.

5.3 Německo

Anonymní porody

Stejně jako v ČR, je i v Německu matkám dána možnost odložit své dítě do babyboxu. Kromě rozdílného označení, kdy v Německu nese babybox název „Babyklappe“, a rozdílné historie se nicméně jedná o instituty totožné. Babyklappe je stejně jako český babybox totiž také schránkou, která je umístěna ve stěně nemocnice a stejně jako babybox, je i tato vybavena vyhřívanou postýlkou, kdy po odložení dítěte do této schránky dojde ke spuštění signalizace, díky němuž se personál nemocnice dozví, že se v Babyklappe nachází odložené dítě.¹¹⁰

Další podobností mezi babyboxem a Babyklappe je ten, že stejně jako na odložení dítěte do českého babyboxu, tak ani na odložení dítěte do Babyklappe v Německu není nahlíženo jako na trestný čin, neboť v německém právním řádu došlo ke zrušení trestného činu vraždy novorozence v roce 1998.¹¹¹

Naopak, jak již bylo zmíněno v této kapitole, je rozdílem mezi českým babyboxem a německým Babyklappe jejich historie. Zatímco v České republice došlo k otevření prvního babyboxu roku 2005, datuje se vznik prvního Babyklappe už do roku 1999,¹¹² jímž byl

¹⁰⁷ ESLP: rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Odievre proti Francii*, č. 42326/98.

¹⁰⁸ HUBÁLKOVÁ, Eva. Anonymní porody z hlediska článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. *Správní právo*, 2003, roč. 36, č. 5–6, s. 282–288.

¹⁰⁹ ESLP: rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Odievre proti Francii*, č. 42326/98.

¹¹⁰ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004, č. 4, s. 10–14.

¹¹¹ HERMANOVÁ, Monika. Právní aspekty problematiky anonymního odkládání dětí a anonymních porodů ve Spolkové republice Německo a některých dalších zemích. *Justiční praxe*, 2002, č. 6, s. 384–391.

¹¹² HERMANOVÁ, Monika. Právní aspekty problematiky anonymního odkládání dětí a anonymních porodů ve Spolkové republice Německo a některých dalších zemích. *Justiční praxe*, 2002, č. 6, s. 384–391.

Babyklappe v berlínském Waldfriede.¹¹³ Z tohoto tedy vyplývá, že institut odložení dítěte má v Německu delší historii než v ČR.

Ač by se mohlo zdát, že v Německu půjde s delší historií Babyklappe ruku v ruce i vyšší počet těchto Babyklappe, než kolik je v ČR babyboxů, není tomu tak. K dnešnímu dni v Německu funguje celkem 98 Babyklappe.¹¹⁴ Jak bylo uvedeno v kap. 1, funguje v ČR 88 babyboxů, tedy srovnatelné množství jako v Německu.

Stejně jako je v ČR nahlíženo na děti odložené do babyboxů jako na nalezence, nahlíží se takto i na děti odložené do Babyklappe v Německu, což vyplývá z § 25 Personenstandsgesetz, jenž je zkratkou označován jako PStG. Toto ustanovení dále stanoví, že dítěti je následně úřadem přiděleno jméno, příjmení, místo narození a datum narození.¹¹⁵ Tyto údaje tedy na rozdíl od české úpravy, kdy jsou přidělovány nalezcovi tyto údaje soudem, přiděluje úřad.

Poté, co je dítě z Babyklappe příslušným pracovníkem vyjmuta, dojde k jeho umístění do péstounské péče. Toto umístění je osmítýdenní, kdy tato lhůta vyplývá z § 1747/2 BGB. Ze zákona dále vyplývá, že se jedná o lhůtu zákonnou, během níž se může matka o své odložené dítě přihlásit. Nestane-li se tak, tak teprve až po skončení této lhůty může dojít k zahájení řízení o osvojení dítěte.¹¹⁶ Osvojení je pak zakotveno v § 1741-1766 BGB.¹¹⁷

Utajené porody

Ačkoliv mají anonymní porody v Německu delší historii než v ČR, u utajených porodů je to opačně, neboť utajené porody jsou v Německu zakotveny od roku 2014, a k jejich zakotvení tedy došlo o 10 let později než v ČR.

Utajené porody v Německu probíhají tak, že rodiče je umožněno nejprve zatelefonovat na linku důvěry, skrze kterou je následně rodiče sděleno, na jakého poradce se může anonymně obrátit. Tento poradce jí je pak nápomocen a osvětluje jí, jak bude porod probíhat. Anonymita matky je zachována tím, že poradci ani zdravotnímu personálu není známo jméno ani příjmení matky, avšak k prolomení anonymity může dojít v případě, kdy dítě dovrší 16 let věku, neboť dovršením tohoto věku je dítě dle par. 62 PStG oprávněno zjistit totožnost matky a případně ji

¹¹³ LEMROVÁ, Adéla a kol. Anonymous Births: A Conflict of Three Rights-Which Prevails? *Social Pathology and Prevention*, 2021, sv. 7, č. 2, s. 35-46.

¹¹⁴ JÍCHOVÁ, Pavlína. Problematika babyboxů. [online], 27. července 2011 [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/?p=problematika>.

¹¹⁵ KOHNEN-TRAWNY, Inés. Postavení rodičů a dítěte při osvojení a právo dítěte na znalost svého původu (spojeno s otázkou anonymního porodu). *Správní právo*, 2003, 36, č. 5-6, s. 289-294.

¹¹⁶ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004, č. 4, s. 10-14.

¹¹⁷ KOHNEN-TRAWNY, Inés. Postavení rodičů a dítěte při osvojení a právo dítěte na znalost svého původu (spojeno s otázkou anonymního porodu). *Správní právo*, 2003, 36, č. 5-6, s. 289-294.

i kontaktovat.¹¹⁸ Zde je viditelný rozdíl oproti české právní úpravě, ve které je umožněno dítěti zjistit totožnost jeho matky v souvislosti s utajeným porodem už od 12 let jeho věku.

¹¹⁸ KOHNEN-TRAWNY, Inés. Postavení rodičů a dítěte při osvojení a právo dítěte na znalost svého původu (spojeno s otázkou anonymního porodu). *Správní právo*, 2003, 36, č. 5-6, s. 289-294.

6. Způsobilost institutů k dosažení zamýšleného cíle

Vyskytují se názory, že jen stěží bude díky vedení utajených porodů naplněn účel navrhovatelů zákona viz. kap.1, kterým je snížení počtu zabití novorozenat matkou, případů opuštění novorozeněte matkou a případů umělých potratů. V mnoha případech týkajících se těchto jevů dochází totiž k tomuto kvůli patologickému chování matek, které zpravidla ani při možnosti využití utajeného porodu a odložení svého dítěte nebudou schopny takto učinit, tedy dostavit se k porodu do zdravotnického zařízení a žádat o utajený porod.¹¹⁹

Stejně tak nejsou žádné věrohodné důkazy pro to, že by došlo ke snížení počtu zabitých dětí po porodu po zavedení babyboxů, a ani s argumentem, že zaváděním babyboxů tedy dochází k záchraně dětí, nelze souhlasit.¹²⁰ Nejen tedy že zavádění babyboxů nepřispívá ke snížení počtu případů, kdy dochází k vraždě novorozence matkou,¹²¹ ale dokonce neredukuje ani případy, kdy dochází k odložení novorozence na jiné místo než do babyboxu, tedy například do popelnice či do kontejneru. Takových činů se totiž zpravidla dopouštějí ženy, jež se nacházejí ve špatné životní situaci, ve stresu z porodu, v silném afektu, či jsou psychicky nemocné nebo nepřičetné. Tyto ženy jednájí takto, aby zakryly porod a předcházející těhotenství a zpravidla nejsou ve stavu, kdy by byly schopné vyhledat nejbližší babybox a dítě do něj odložit.¹²²

Tyto negativní jevy tedy nejsou zavedením ani rostoucím počtem babyboxů ovlivňovány, ba naopak dokonce zavádění babyboxů umožňuje matkám uchýlit se k odložení novorozených dětí ve větší míře.¹²³ Mimoto možnost využít vyšší počet babyboxů umožňuje matkám vést porody i mimo zdravotnická zařízení, čímž se zvyšuje riziko případů, kdy, jak již bylo v této diplomové práci avizováno, dochází k ohrožení života a zdraví matky i dítěte.¹²⁴

Dalším problémem je, že nelze zabránit účelovému odložení nemocného dítěte cizinců, dítěte s vrozenou vadou apod.¹²⁵

¹¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

¹²⁰ BIOLEK, Jiří. Stanovisko výborů ČPS JEP, ČNeoS JEP a Společnosti sociální pediatrie ČLS JEP k problematice babyboxů, 2015.

¹²¹ CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023. 2023, s. 268-277.

¹²² SCHNEIBERG, František. Babyboxy-pomoc dítěti nebo past? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 16, s. 20.

¹²³ CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023. 2023, s. 268-277.

¹²⁴ SCHNEIBERG, František. Babyboxy-pomoc dítěti nebo past? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 16, s. 20.

¹²⁵ DORT, Jiří a kol. Schránky na odkládání dětí, tzv. babyboxy. Stanovisko k návrhu na zřízení schránky pro odkládání dětí, 2011.

Lze shrnout, že doposud není prokázáno, že by zavádění babyboxů bylo přímo úměrně snižování počtu výše negativních jevů, a proto lze téma odkládání dětí do babyboxů jen označit jako související s těmito negativními jevy.¹²⁶

Přesto se ztotožňuji s argumentem, který vyslovila ve svém článku p. Weberová, že záchrana dítěte pomocí odložení do babyboxu je možností krajní, kdy ale opravdu možnost záchranu jeho života existuje, i když jen na hypotetické úrovni,¹²⁷ a dále též s názorem p. Zachariáše, dle kterého se díky odložení dítěte do babyboxu zvyšuje jeho šance na ochranu života a zdraví.¹²⁸

Každopádně lze spatřovat, že počet „nechtěných dětí“ se ve společnosti pomalu snižuje a jejich odložení je tak nevšedním úkazem, což mají na svědomí zejména mimo jiné vyšší dostupnost antikoncepčních prostředků.¹²⁹ Možná tedy společnost někdy ve vzdálené budoucnosti dosáhne toho, že k odkládání nechtěných dětí nebude vůbec docházet, ač toto je spíše utopistická myšlenka.

¹²⁶ NECHVÁTALOVÁ, Vladimíra. Problematiky dětských babyboxů. *Prevence úrazů, otrav a násilí*, 2007, roč. 3, č. 1, s. 66-70.

¹²⁷ CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023, s. 268-277.

¹²⁸ ZACHARIÁŠ, Jaroslav. Posudek Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky, 2005. In *Co jste se v novinách nedočeli o babyboxech*. HESS, Ludvík. Praha: Petrklíč, 2009, s. 26-29. ISBN 978-80-7229-233-2.

¹²⁹ RADVANOVÁ, Senta. Jak dál v náhradní péči o dítě (K některým aktuálním otázkám). *Justiční praxe*, 2002, roč. 50, č. 6, s. 375-383.

7. Problematika spojená s vedením utajených a anonymních porodů

Jak již bylo zmíněno v úvodu, jsou anonymní a utajené porody instituty kontroverzními, a to nejen kvůli zásahu do pravidla „mater semper certa es“ uvedeného a definovaného v kapitole 1.1.1,¹³⁰ ale i kvůli dalším problematickým aspektům, které s sebou tyto porody přinášejí. Tyto aspekty budou blíže demonstrovány v následujících podkapitolách.

7.1 Zásah do zájmů dítěte

Jak již bylo nastíněno v úvodu, staví tato problematika proti sobě dva zájmy. Prvním zájmem je zájem matky na zachování anonymity, naproti kterému stojí zájem dítěte spočívající v právu znát své biologické rodiče, tedy v právu znát svůj genetický původ. Jedná se o zájem, který je důležitý zejména pro zdravé budování své identity.

Toto právo však není bezmezné a jeho zakotvení není k nalezení v zákoně, a to ani v tom ústavním. Nalezneme ho však v čl. 7 Úmluvy o právech dítěte, který stanoví, že dítě má v případě, že je to možné, právo znát své rodiče.¹³¹

Pro dítě bude kromě absence identity problematická i absence pochopení, proč se ho matka zřekla, což může snížit kvalitu jeho života, a to například kvůli zvýšené šanci sebevražedných sklonů či sebepoškození.¹³² Domnívám se, že zájem dítěte bude v tomhle ohledu chráněn v souvislosti s utajeným porodem, kdy u tohoto má odložené dítě šanci zjistit informace díky možnosti rozpečetění zdravotnické dokumentace, o něco více než v souvislosti s odložením dítěte po anonymním porodu. Při druhém ze zmíněných porodů, tedy anonymním porodu, bude mít dítě šance zjistit svou identitu takřka minimální.

Ačkoliv by zájmy dítěte měly být dle čl. 7 Úmluvy co nejvíce chráněny, dochází tu k velkému rozporu s tímto článkem, a to tím že odložení dětí do babyboxu je ženám v ČR umožněno poměrně snadno, což lze spatřovat z toho, že počty dětí odložených do babyboxů v ČR jsou stále dosti vysoké.¹³³

Jak již bylo řečeno dříve, jedná se o téma sporné, proto existují i názory opačné, a tedy že odložení dítěte do babyboxu není chápáno jako zásah do Úmluvy o právech dítěte, viz. zápis vládního výboru zasedání ze dne 7. září 2007.¹³⁴

¹³⁰ FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.

¹³¹ MELICHAROVÁ, Dita. Právo znát svůj genetický původ. *Zdravotnictví a právo*. 2004, roč. 8, č. 2, s. 22-24.

¹³² DORT, Jiří a kol. Schránky na odkládání dětí, tzv. babyboxy. Stanovisko k návrhu na zřízení schránky pro odkládání dětí, 2011.

¹³³ DORT, Jiří a kol. Schránky na odkládání dětí, tzv. babyboxy. Stanovisko k návrhu na zřízení schránky pro odkládání dětí, 2011.

¹³⁴ HESS, Ludvík. Zpráva o babyboxech. *Sanquis*, 2007, č. 54, s. 39.

7.2 Nejistota při určování příjmení dítěte

Co se týče zápisů do knihy narození týkajících se dítěte nalezeného v babyboxu, jinde nalezeného dítěte neznámé totožnosti a utajeného porodu, tak tyto jsou tvořeny odlišně, než jak je tomu u zápisů běžných. V místě, kam se zapisuje jméno a příjmení rodičů, by v prvních dvou případech mělo být uvedeno slovo „nezjištěno“, v případě třetím, tedy při zápisu týkajícím se utajeného porodu by mělo dojít k proškrtnutí tohoto místa. Taktéž by mělo být slovo „nezjištěno“ zapsáno i u jména a příjmení nalezence, a případně i u jeho data narození, jestliže nedojde k jeho určení lékařem.¹³⁵

Situace je v praxi však odlišná, a to s ohledem na par. 14 MatZ, dle kterého by sice mělo být dítě zapsáno do matriky bez údajů o matce, jímž je jméno, popřípadě jména, příjmení, popřípadě rodná příjmení, data a místa narození, rodná čísla, státní občanství a místo trvalého pobytu rodičů, nicméně navzdory tomu ponese dítě příjmení matky na základě předchozí vadné novelizace matričního zákona.¹³⁶

Situaci totiž komplikuje fakt, že matka byla v moment porodu známá, proto z právní úpravy vyplývá, že dítě je nositelem matčina příjmení,¹³⁷ což je však v rozporu s institutem utajeného porodu, neboť při postupu dle těchto ustanovení dochází k vyzrazení příjmení matky.¹³⁸

7.3 Nezhlednění zájmu otce

V souvislosti s právní úpravou utajeného porodu vyvstává další kámen úrazu, kterým je nezhlednění zájmu muže, a to i přesto, že je otcovství obdobně jako mateřství základním statusovým poměrem, kdy tento je důležitým nejen ve spojitosti s rodinným životem, ale zejména i pro určení příbuzenství.

Pro potřeby této podkapitoly je nutné nejprve specifikovat, kdo se rozumí otcem dítěte. Ze zákona pro tuto specifikaci vyplývají tzv. domněnky otcovství, které jsou celkem tři, kdy užije-li se první domněnka, nemůžou se užít domněnky následující, a pokud se užije domněnka druhá, není možné užít domněnku třetí.

Dalším omezením u těchto domněnek je pravidlo, že muži nemůže k jednomu dítěti svědčit více domněnek otcovství.

¹³⁵ Ministerstvo vnitra České republiky. Projekt spolufinancován z prostředků Evropské unie, Evropského sociálního fondu, Operačního programu Zaměstnanost. Analýza stávajících právních předpisů a stavu matriční agendy v souvislosti s přípravou matričního informačního systému.

¹³⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 156.

¹³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

¹³⁸ ZEMAN, Zdeněk. Několik poznámek k utajenému porodu z hlediska ochrany zdravotnických zařízení. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. 9, č. 3-4, s. 35-37.

Nyní již k samotnému vymezení domněnek otcovství. První domněnka otcovství je upravena v par. 776 NOZ, který zakotvuje následující:

(1) „Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třicátého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem je manžel matky.“

(2) „Narodí-li se dítě ženě znovu provdané, má se za to, že otcem je manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třicátého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.“

Vzhledem k tomu, že první domněnka otcovství svědčí manželku matky, není této v tomto případě umožněno vést utajený porod, neboť, jak bylo uvedeno v podkapitole 3.1, je jednou ze základních podmínek pro vedení utajeného porodu ta, aby žena nebyla vdaná. Vést utajený porod, pokud existuje tato domněnka, tak není možné.

Druhá domněnka otcovství též vylučuje možnost vést utajený porod. Tato je upravena v § 777 odst. 1 NOZ a stanovuje následující:

„Narodí-li se dítě v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třicátým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, má se za to, že otcem je tento muž, připojí-li se matka k oběma prohlášením. Takto lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato.“

V zásadě nebude možné vést porod, pokud bude muž svědčit tato domněnka otcovství, neboť pro založení této domněnky je nutné, aby se matka připojila k prohlášení muže, že tento je otcem dítěte, což však popírá smysl utajeného porodu. Nelze tedy, aby matka učinila prohlášení a zároveň byla její totožnost utajena.

Utajený porod lze tedy vést jen dle otcovství založeného na základě třetí domněnky. Ta je zakotvena v § 783 odst. 2 NOZ, ve kterém je uvedeno: *„Má se za to, že otcem je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.“*

Z výše uvedených domněnek vyplývá viditelný rozdíl mezi těmito a úpravou utajených porodů na Slovensku, kde, jak bylo uvedeno v podkapitole 4.1, lze vést utajený porod i vdanou ženou, nicméně v ČR lze vést utajený porod jen ženou, která není vdaná. Souhlasné prohlášení matky a otce o určení otcovství, které bylo učiněno, však není překážkou k vedení utajeného porodu. Nicméně v takovém případě se objevuje problém, kdy vedením utajeného porodu by v takovém případě došlo k nezohlednění zájmu otce. Otec by se totiž nijak nepodílel na

rozhodnutí týkajícím se toho, zda bude rodičkou veden utajený porod, neboť za otce by de facto rozhodla tuto otázku jen rodička, což je však situace nepřipustná.¹³⁹

7.4 Způsobilost matky

Další otázkou, která vyvstává v souvislosti s vedením utajeného porodu je ta, zda může žádost s vedením utajeného porodu učinit i žena, jež je nezletilá či nemá plnou způsobilost k právním úkonům. Žádost vést takovýto druh porodu je totiž velmi závažným úkonem, který s sebou nese značné důsledky. Nabízí se řešení, že pokud by žena nezletilá či žena, která nemá plnou způsobilost k takovému úkonu, chtěla tuto žádost podat, musel by za ni žádost podat buď zákonný zástupce nebo opatrovník.¹⁴⁰

Toto řešení by ale narušilo smysl utajeného porodu, neboť existují situace, kdy se žena rozhodne vést utajený porod kvůli tomu, aby zakryla těhotenství a porod zejména před svou rodinou, primárně tedy rodiči, což by bylo v rozporu s tím, že by rodiče jakožto zákonní zástupci měli za nezletilou ženu podat žádost o vedení utajeného porodu.

Dalšími problematickými otázkami, které by s sebou tato situace přinesla, jsou ty, zda by bylo vyžadováno, aby zákonní zástupci nezletilé ženy v případě podání žádosti s utajeným porodem museli žádost podepsat oba dva, či zda by stačil v žádosti podpis jen jednoho z nich. Není řešena ani situace, jak by mělo být postupováno v případě, kdy by jeden ze zákonných zástupců žádost podepsat odmítl.¹⁴¹ První otázku právní úprava neřeší. Na druhou otázku lze však odpověď nalézt, a to konkrétně v § 877 NOZ, kdy by v takovém případě měl na návrh jednoho z rodičů rozhodnout v této věci soud.

Někteří autoři však zastávají názor, že podání žádosti o vedení utajeného porodu zákonným zástupcem za nezletilou ženu by nebylo správné, neboť tato žádost by měla být výlučně záležitostí nezletilé matky, neboť by se per analogiam měl uplatnit § 52 ZOR.¹⁴² V platné právní úpravě by obdobně šlo o ustanovení 779 odst. 2 NOZ.

Souvislost můžeme spatřovat i v úpravě se souhlasem s osvojením, kde je v ustanovení 811 NOZ upraveno, že „*Souhlasu rodiče k osvojení jeho dítěte je třeba i tehdy, nenabyl-li plně svéprávnosti. Rodič, který ještě nedosáhl věku šestnácti let, nemůže dát souhlas k osvojení.*“ a „*Dává-li souhlas rodič, který nenabyl plně svéprávnosti, nelze, aby za něho jednal jeho*

¹³⁹ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 859.

¹⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

opatrovník; jeho způsobilost dát souhlas posoudí soud podle obecných ustanovení.“ Dále je pak relevantním ustanovení 812 NOZ, ve kterém je zakotveno následující: „*Rodič, jehož svéprávnost byla omezena rozhodnutím soudu, může ve věcech osvojení, včetně udělení souhlasu k osvojení, právně jednat pouze v rozsahu, ve kterém jeho svéprávnost omezena nebyla.*“ Z těchto dvou ustanovení vyplývá, že nezletilá matka mladší šestnácti let by souhlas s osvojením svého dítěte dát nemohla, proto by si dítě musela ponechat. I tato ustanovení tedy ukazují, že nezletilá žena nemá na vedení utajeného porodu nárok. To, že nezletilé ženě mladší 16 let není umožněno dát souhlas s osvojením jejího dítěte, je v rozporu se smyslem utajeného porodu, neboť po vedení takového porodu chce matka zpravidla následně dítě odložit.

7.5 Souhlas ženy s osvojením odloženého dítěte

Utajený porod

Dalším problematickým bodem týkajícím se anonymních a utajených porodů je udělení souhlasu matky s osvojením jejího dítěte. Obecně platí, že k osvojení dítěte je vyžadován souhlas matky, ale existují výjimky, kdy souhlas matky k tomuto není vyžadován. Jedná se o následující případy:

- *rodič byl zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas k osvojení dle § 818 odst. 1 písm. a) NOZ;*
- *rodič není schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout dle § 818 odst. 1 písm. b) NOZ;*
- *rodič se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodaří soudu v součinnosti s dalšími orgány veřejné moci zjistit ani při vynaložení potřebné pečlivosti dle § 818 odst. 1 písm. c) NOZ;*
- *rodič byl omezen ve své svéprávnosti dle § 812 NOZ;*
- *rodič, který zjevně nemá o dítě zájem dle § 819 odst. 1 NOZ.*

Z výše uvedeného seznamu výjimek vyplývá, že se tyto v souvislosti s utajeným porodem neuplatní, a souhlas matky s osvojením tedy bude nutný. Proto za situace, kdy bude soud rozhodovat o osvojení dítěte, dojde k oslovení matky dítěte, jakožto účastnice řízení. Soudem tak bude vyžádána kopie ze sbírky listin od matričního úřadu,¹⁴³ či případně může dojít k otevření zdravotnické dokumentace,¹⁴⁴ čímž bude totožnost matky odhalena.

¹⁴³ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 859.

¹⁴⁴ SEDLÁK, ŠOHAJDOVÁ. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo: komentář*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 629.

Jednání s matkou jako s účastnicí takového řízení však narušuje zachování anonymity matky, neboť význam utajení porodu tímto pak ztrácí význam.¹⁴⁵ V případě že souhlas matky s osvojením dítěte nebude dán, je možné zahájit zvláštní řízení dle § 821 odst. 1 NOZ,¹⁴⁶ tedy řízení týkající se otázky, zda je souhlas rodičů k osvojení dítěte nutný či nikoliv.¹⁴⁷

Anonymní porod

Na rozdíl od problematiky, kterou s sebou nese nutnost udělení souhlasu s osvojením v souvislosti s utajeným porodem, je úprava udělení souhlasu s osvojením v souvislosti s anonymním porodem bezproblémová.

Kromě výše uvedených výjimek, při kterých není souhlas matky s osvojením dítěte vyžadován, není z povahy věci nutný souhlas ani v případě anonymního porodu a odložení dítěte do babyboxu. Pokud nemá dítě rodiče kvůli tomuto odložení, může následně dojít k zařazení odloženého dítěte, aniž by bylo posuzováno v jiném řízení, do seznamu dětí vhodných pro osvojení, a při splnění dalších podmínek, jakými je především udělení souhlasu k osvojení poručníkem odloženého dítěte, může dojít k osvojení tohoto odloženého dítěte.¹⁴⁸

7.6 Rozpečetění zdravotnické dokumentace ženy

Další problematikou, kterou zákon neupravuje, je způsob otevírání zdravotnické dokumentace v souvislosti s utajeným porodem. Nejsou totiž upraveny otázky, který soud by byl místně příslušný toto rozhodnutí vydat, ani z jakých důvodů by bylo možné obálku otevřít, neboť zákon uvádí jen to, že je možné takovouto zdravotnickou dokumentaci otevřít jen po vydání soudního rozhodnutí¹⁴⁹. Tato nutnost je upravena v § 56 odst. 2 ZZS.

Dovozuje se, že obálku bude případně možné otevřít jen dvěma způsoby, a to v prvním případě na základě rozhodnutí soudu a v druhém případě na požádání rodičky, jejíhož porodu se utajení informací týká.¹⁵⁰ Soudní rozhodnutí bude vydáno zejména na návrh dítěte či otce.¹⁵¹ Dítě tak může učinit například s odkazem na právo znát svůj genetický původ, či pokud si bude po matce nárokovat výživné.¹⁵² Nicméně zákon nijak neupravuje, jak by mělo být postupováno

¹⁴⁵ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 859.

¹⁴⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s.186.

¹⁴⁷ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 859.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 858.

¹⁵⁰ Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, s. 156.

¹⁵² ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 858.

za situace, kdy o toto požádá osoba zletilá mající právní zájem na jejím otevření. Úprava je v tomto neúplná, avšak při odmítnutí s odůvodněním, že úprava toto neupravuje, se jedná o denegatio iustitiae,¹⁵³ kdy v češtině jde tedy o odepření spravedlnosti.

Co se týče absentující zákonné úpravy týkající se otázky vztahující se k příslušnosti soudu při otevírání zdravotnické dokumentace, bude sice jisté, že věcně příslušným bude soud okresní,¹⁵⁴ avšak příslušnost místní jistá není. Jako nejvhodnější se jeví určit tuto příslušnost soudu podle sídla zdravotnického zařízení, které danou obálkou disponuje.¹⁵⁵ Někteří autoři však odlišně tvrdí, že příslušný bude soud, jenž je příslušný vést řízení ve věcech soudu o nezletilé.¹⁵⁶

¹⁵³ ŠÍNOVÁ, Renata. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, s. 858.

¹⁵⁴ ATTL, Karel. Právní problematika porodu s utajenou totožností matky. *Prevence úrazů, otrav a násilí: odborný a vědecký časopis*, 2010, roč. 6, č. 2, s. 167-175.

¹⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.

¹⁵⁶ Tamtéž.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo představit problematiku anonymních a utajených porodů v České republice, tedy institutů, u kterých dochází k prolomení zásady „mater semper certa est“. Tyto instituty nejsou ve společnosti rozšířené, a proto nebylo potřeba, aby právní úprava tyto instituty detailně upravovala. Změna nastala až schválením zákona č. 422/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Tímto zákonem došlo k zakotvení utajeného porodu, avšak právní úprava anonymního porodu stále absentuje.

Lze tedy říci, že právní úprava zakotvující problematiku utajených a anonymních porodů je s ohledem na anonymní porody vzhledem k předchozímu odstavci nedostačující. Nicméně alespoň utajené porody jsou zákonem upraveny v dostačující míře. Detailnější informace, které se nenacházejí v právní úpravě, lze nalézt v komentářích, které velmi dobře doplňují informace uvedené v zákonech.

Je však škoda, že zatím nebyla zpracována ucelená monografie, která by se touto problematikou zabývala a nabídla tak do ní čtenáři kompaktní a ucelený vhled. Alespoň že tuto práci solidně zastávají články, kterých je na toto téma napsáno poměrně dost. Nicméně je nutné podotknout, že ne ke všem článkům má člověk přístup, neboť jsou zpřístupněny primárně odborníkům ve zdravotnictví ve smyslu ustanovení z. č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy, v platném znění. Přístup k nim je tedy složitý.

Problematické bylo i dohledání relevantní judikatury, která je velmi strohá, a proto je v této diplomové práci užito jen jedno soudní rozhodnutí, a to je rozsudek Odievre proti Francii.

Na rozdíl od judikatury bylo dalších zdrojů, a to internetových zdrojů, dostatek. Velmi přínosná pak byla zejména webová stránka FODu, ze které byly získány statistiky týkající se četnosti případů, kdy došlo k odložení dětí do babyboxů.

Celkově lze tedy uvést, že zdrojů na toto téma je dostatek, a to zejména článků, a tyto tedy doplňují informace, které se nenacházejí v právní úpravě. Pro psaní této diplomové práce bylo tedy možné čerpat z dosti rozličných zdrojů.

Podíváme-li se na členění této diplomové práce, tak nejdříve bylo přistoupeno k vymezení základních pojmů nezbytných pro tuto diplomovou práci. Vymezení těchto pojmů nepředstavovalo žádný větší problém, neboť pojmy, až na jeden případ, vyplývají přímo ze zákona. Jediným pojmem, který ze zákona nevyplývá, je pojem nalezenec, který, ač není

v zákoně ukotven, lze obecně dovodit z toho, jak je běžně užíván ve společnosti, takže tímto se nedostatečné zakotvení tohoto pojmu v zákoně vyřešilo.

Dále bylo v diplomové práci pojednáváno o právní úpravě týkající se těchto porodů, kdy došlo k definování nejen české právní úpravy, ale i té mezinárodní, která zahrnuje v souvislosti s těmito porody několik úmluv. Z těchto úmluv mnou byla nejvíce využívána Úmluva o právech dítěte, konkrétně článek 7, který je stěžejní úpravou zakotvující právo dítěte znát své rodiče, a tudíž i svůj původ. Je to právě tento článek, se kterým je úprava utajených a anonymních porodů v rozporu, neboť odložením dítěte dochází zpravidla (pokud není spolu s dítětem odložen i jeho rodný list nebo nejsou jinak zprostředkovány údaje týkající se dítěte) k budoucí absenci povědomí o jeho identitě.

Třetí kapitola věnovaná utajenému porodu byla z mého pohledu nejzáživnější, neboť prezentovala, jakým způsobem je veden utajený porod, jaké podmínky pro jeho vedení musí být splněny a jaké následky s sebou vedení tohoto porodu přináší. Z kapitoly vyplývá, že podmínky jsou dány přiměřeně, neboť je po ženě vyžadováno, aby měla jednak nahlášen trvalý pobyt v ČR a dále byla buď svobodná či rozvedená. Samotné vedení porodu pak probíhá jako u běžného porodu, avšak od tohoto se značně liší vedení zdravotnické dokumentace a úhrada za péči spojenou s těhotenstvím a porodem. Opomenuty nezůstaly ani důsledky utajeného porodu. Z diplomové práce vyplývá, že utajený porod s sebou nese důsledek takový, že matce jsou ponechána její rodičovská práva, a to až do případného osvojení dítěte.

V další kapitole pak došlo k vymezení četnosti utajených porodů a odkládání dětí do babyboxů u nás v ČR. Stěžejní byla statistika ČSÚ, avšak po porovnání této statistiky se statistikou FODu došlo ke zjištění, že statistika ČSÚ není správná, neboť neobsahuje aktuální počty. I přes toto však statistika umožnila lepší vhled do této problematiky.

Z následující kapitoly, která byla věnována komparaci utajených a anonymních porodů mezi jednotlivými státy, vyplývá, že v komparovaných zemích je vedení těchto porodů upraveno obdobně jako v ČR. Toto lze spatřovat zejména u odložení dětí po anonymním porodu, kdy obdobnou funkci, jakou v ČR v souvislosti s tímto plní babyboxy, plní v komparovaných zemích podobné instituty, kdy na Slovensku jsou to Hniezda záchrany a v Německu Babyklappe.

Dále došlo ke zhodnocení toho, zda jsou tyto porody způsobilé dosáhnout původně zamýšleného cíle. Někteří autoři zastávají názor, že způsobilé jsou, avšak jiní autoři se k tomuto staví opačně, a to zejména kvůli zásahu do práv dítěte, která jsou garantovaná zejména čl. 7 Úmluv o právech dítěte, což je tedy jeden z problematických aspektů spojených s těmito porody.

Poslední kapitola, která je věnovaná právě těmto problematickým aspektům utajených a anonymních porodů, ukázala, že těchto je poměrně dost. Některé vyvstaly kvůli nedokonalé novelizaci právní úpravy, jak je tomu u problematického určení jména dítěte, které bylo porozeno utajeně, a jiné naopak vyvstaly pravděpodobně kvůli tomu, že určité situace dosud nebylo nutné řešit, proto zákonodárce nepředpokládal, že by bylo takové situace potřeba upravovat-viz. neupravení situace, kdy bude o utajený porod žádat žena nezletilá či nesvéprávná. V souvislosti s tím, že k vedení těchto porodů dochází a jsou využívány, měly by tyto situace být v zákoně zakotveny, aby bylo jasné, jak má při nich být postupováno a jak mají být řešeny.

Na závěr lze uvést, že výčet institutů, kdy dochází k zásahu do zásady „mater semper certa est.“, jenž byl užit v této diplomové práci, čítající utajené a anonymní porody, není úplný, neboť takových institutů by se dalo najít více. Za zmínku stojí například surogátní mateřství, kdy žena odnese a porodí dítě pro někoho jiného, či darování vajíčka. Stejně jako u institutu utajených a anonymních porodů jsou i tyto v poslední době ženami nemálo využívány.

Příloha č. 1

Prohlášení matky, která rodí utajeně v souladu se zákonem č. 422/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1966 Sb., v platném znění, zákon č. 301/2000 Sb., v platném znění, a zákon č. 48/1997 Sb., v platném znění – jako součást informovaného souhlasu *)

- a) Pro potřeby úhrady zdravotní péče poskytnuté mi s porodem a s poporodní péčí a úhrady péče o novorozence po dobu jeho nezbytného pobytu ve zdravotnickém zařízení uvádím své registrační číslo pojištěnce: a číslo (název) zdravotní pojišťovny, u níž jsem registrována.
.....
.....
- b) V souvislosti s nutností úhrady zdravotní péče poskytnuté mi v průběhu porodu a poporodní péčí a úhrady péče o novorozence, a to do doby získání jeho samostatného statutu pojištěnce, neuvádím potřebné identifikační údaje pojištěnce. Veškerou shora uvedenou péčí za sebe i za novorozence tak uhradím přímo mimo rámec zdravotního pojištění.

datum:

podpis:

.....

.....

*) nehodící se škrtněte¹⁵⁷

¹⁵⁷ Příloha dostupná z: Postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky. 2005, č. 1, s. 8.

Příloha č. 2

Tabulka 1: Počet dětí z utajených porodů a nalezených (vč. babyboxů), 2004–2023

Rok	Počet dětí		
	z utajených porodů	nalezených (vč. babyboxů)	Bližze neurčeno
2004	4	.	-
2005	10	3	-
2006	8	2	-
2007	10	6	-
2008	12	3	-
2009	2	2	-
2010	4	15	-
2011	6	17	-
2012	8	16	-
2013	6	23	-
2014	7	7	-
2015	6	11	1
2016	11	13	-
2017	6	14	1
2018	5	18	-
2019	7	12	-
2020	7	14	-
2021	11	11	-
2022	6	12	-
2023	8	10	-
Celkem	144	209	2

Tabulka 2: Počet dětí z utajených porodů a nalezených (vč. babyboxů) podle okresů za období 2004–2023

Okresy	Počet dětí	
	z utajených porodů	nalezených (vč. babyboxů)
České Budějovice	1	6
Olomouc	13	4

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- 1) HESS, Ludvík. Co jste se v novinách nedočeli o babyboxech. Praha: Petrklíč, 2009, 176 s. ISBN 978-80-7229-233-2.
- 2) HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*, 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2017, 400 s.

Komentáře

- 1) MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IV.* Praha: Leges, 2016, 2064 s.
- 2) HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo: komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, 1256 s.

Články

- 1) ATTL, Karel. Právní problematika porodu s utajenou totožností matky. *Prevence úrazů, otrav a násilí: odborný a vědecký časopis*, 2010, roč. 6, č. 2, s. 167-175.
- 2) ČTK, red. Babyboxy fungují v ČR už 12 let, zachránily mnoho dětí. *Zdravotnické noviny*, roč. 66, č. 31-32, s. 1.
- 3) FLÍDROVÁ, Adéla. Anonymní porod? *Jurisprudence*, 2004. č. 4, s. 10-14.
- 4) HERMANOVÁ, Monika. Právní aspekty problematiky anonymního odkládání dětí a anonymních porodů ve Spolkové republice Německo a některých dalších zemích. *Justiční praxe*, 2002, č. 6, s. 384-391.
- 5) HESS, Ludvík. Zpráva o babyboxech. *Sanquis*, 2007, č. 54, s. 39.
- 6) HRABÁK, Jan. Utajený porod jako institut zdravotnického práva. *Zdravotnictví a právo*, 2004, roč. 8, č. 10, s. 12-13.
- 7) HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymní a utajené mateřství v České republice – utopie nebo realita? *Právní rozhledy*, 2005, roč. 13, č. 2, s. 53–57.
- 8) HUBÁLKOVÁ, Eva. Anonymní porody z hlediska článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. *Správní právo*, 2003, roč. 36, č. 5–6, s. 282–288.
- 9) CHVÍLOVÁ-WEBEROVÁ, Magdalena. Plošné zavádění babyboxů-etické otazníky. *Etika v pediatrii a neonatologii*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2023, s. 268-277.

- 10) KODRIKOVÁ, Zuzana. „Anonymní“ porody-jsou skutečně utajené? *Právo a rodina*, 2005, roč. 7, č. 6, s. 17-20.
- 11) KOHNEN-TRAWNY, Inés. Postavení rodičů a dítěte při osvojení a právo dítěte na znalost svého původu (spojeno s otázkou anonymního porodu). *Správní právo*, 2003, roč. 36, č. 5-6, s. 289-294.
- 12) KONEČNÁ, Hana a kol. Anonymní dárcovství gamet a anonymní porody: společné etickopsychosociální a právní aspekty. *Praktický lékař*, 2012, roč. 92, č. 10-12, s. 546-550.
- 13) KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Anonymita osvojení versus právo dítěte znát svůj původ. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 5, s. 158-164.
- 14) KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Kauza tzv. právně volné dítě. *Právní rozhledy*, 2004, roč. 12, č. 2, s. 52-57.
- 15) KÜMMEL, Jan, JANKŮ, Petr. Legální anonymní odložení novorozence – současné možnosti v ČR. *Praktická gynekologie*, 2007, roč. 11, č. 4, s. 174–176.
- 16) LEMROVÁ, Adéla a kol. Anonymous Births: A Conflict of Three Rights-Which Prevails? *Social Pathology and Prevention*, 2021, sv. 7, č. 2, s. 35-46.
- 17) MELICHAROVÁ, Dita. Právo znát svůj genetický původ. *Zdravotnictví a právo*. 2004, roč. 8, č. 2, s. 22-24.
- 18) NECHVÁTALOVÁ, Vladimíra. Problematiky dětských babyboxů. *Prevence úrazů, otrav a násilí*, 2007, roč. 3, č. 1, s. 66-70.
- 19) NOVÁ, H. Baby-boxy, schránky pro odložené novorozené děti z pohledu právní úpravy. *Právo a rodina*, 2005, 11, s. 2–7.
- 20) POLÁKOVÁ, Martina. Určení rodičovství z pohledu práva dítěte znát své rodiče deklarovaného úmluvou o právech dítěte. *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 2, s. 55-58.
- 21) RADVANOVÁ, Senta. Jak dál v náhradní péči o dítě (K některým aktuálním otázkám). *Justiční praxe*, 2002, roč. 50, č. 6, s. 375-383.
- 22) ŘEŽÁBEK, Karel. „Anonymní“ porod: Schválením zákona 422/2004 Sb. připravil Parlament České republiky nelehký právně-organizační oříšek všem gynekologicko-porodnickým oddělením. *Zdravotnické noviny*, 2005, roč. 54, č. 8, s. 26-27.
- 23) SCHNEIBERG, František. Babyboxy-pomoc dítěti nebo past? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 16, s. 20.
- 24) SLANÝ, Jaroslav. Jsou babyboxy skutečně přínosem? *Zdravotnické noviny*, 2006, roč. 55, č. 15, s. 20.

- 25) ZEMAN, Zdeněk. Několik poznámek k utajenému porodu z hlediska ochrany zdravotnických zařízení. *Zdravotnictví a právo*, 2005, roč. 9, č. 3-4, s. 35-37.
- 26) ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Několik poznámek k právním otázkám okolo tzv. baby-schránek, 2005. In *Co jste se v novinách nedočeti o babyboxech*. HESS, Ludvík. Praha: Petrklíč, 2009, s. 32-39. ISBN 978-80-7229-233-2.

Internetové zdroje

- 1) GROCHOVÁ, Martina. Mater semper certa est? [online]. Centrum pro lidská práva a demokracii, datum neuvedeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.centrumlidskaprava.cz/blog/mater-semper-certa-est>.
- 2) HOVORKA, Daniel. Babyboxy-problémové okruhy [online]. Strídavka, 31. října 2023 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://stridavka.cz/babyboxy-problemove-okruhy/>.
- 3) JÍCHOVÁ, Pavlína. Problematika babyboxů. [online], 27. července 2011 [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/?p=problematika>.
- 4) KŮS, Martin. *Utajený porod* [online]. Verlag Dashöfer, 1. května 2016 [cit. 4. června 2024]. Dostupné z: <https://www.mediprofi.cz/33/utajeny-porod-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EvvmkXV2S0dZj9j9UaBhq2A/>.
- 5) LANGER, Jiří. Babybox – a co dál? [online]. Liberecký kraj, 1. srpna 2011 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.kraj-lbc.cz/aktuality/babybox-a-co-dal-n491128.htm>.
- 6) NÁDVORNÍKOVÁ, Iveta. Do babyboxu ve Svitavách někdo ve tři ráno odložil holčičku. Je to Klaudie. [online], Svitavský deník.cz, 27. května 2024 [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: https://svitavsky.denik.cz/zpravy_region/babybox-svitavy-prvni-dite-klaudie.html.
- 7) [online] Fond ohrožených dětí, datum neuvedeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.fod.cz/o-nas>.
- 8) [online] Národní zdravotnický informační portál, datum neuvedeno [cit. 3. června 2024]. Dostupné z: <https://www.nzip.cz/rejstrikovy-pojem/3446>.
- 9) [online] Nová legislatíva MZ SR k Hniezdam záchrany, 12. července 2022 [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://www.health.gov.sk/Clanok?legislativa-nova-hniezda-zachrany>.
- 10) [online] Šanca pre nechcených, datum neuvedeno [cit. 12. června 2024]. Dostupné z: <https://sancaoz.sk/>.

- 11) Statistika babyboxů ke dni 25. června 2024 [online]. [cit. 27. června 2024]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/media/pdf/statistika-babyboxu.pdf>.
- 12) [online] Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, datum neuvedeno [cit. 23. června 2024]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/index.php?pg=registry-sber-dat--narodni-zdravotni-registry--narodni-registr-reprodukcnihozdravi>.

Zákonná úprava

- 1) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 2) Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.
- 3) Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů.
- 5) Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.
- 6) Zákon č. 422/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.
- 7) Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- 8) Zákon č. 576/2004 Z. z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- 9) Listina základních práv a svobod.
- 10) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
- 11) Bürgerliches Gesetzbuch.
- 12) Personenstandsgesetz (PStG).
- 13) Code de l'action sociale et des familles.
- 14) French Civil Code.

Mezinárodní smlouvy

- 1) Sdělení č. 209/1992 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.
- 2) Sdělení č. 104/1991 Sb., Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.

- 3) Sdělení č. 47/2001 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství.
- 4) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Soudní rozhodnutí

- 1) ESLP: rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 2. 2003, *Odievre proti Francii*, č. 42326/98.

Věstníky

- 1) Postup zdravotnických zařízení při poskytování zdravotní péče související s utajeným porodem. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky. 2005, č. 1, s. 7-8.

Ostatní

- 1) BIOLEK, Jiří. Stanovisko výborů ČPS JEP, ČNeoS JEP a Společnosti sociální pediatrie ČLS JEP k problematice babyboxů, 2015.
- 2) DORT, Jiří a kol. Schránky na odkládání dětí, tzv. babyboxy. Stanovisko k návrhu na zřízení schránky pro odkládání dětí, 2011.
- 3) Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník.
- 4) Ministerstvo vnitra České republiky. Projekt spolufinancován z prostředků Evropské unie, Evropského sociálního fondu, Operačního programu Zaměstnanost. Analýza stávajících právních předpisů a stavu matriční agendy v souvislosti s přípravou matričního informačního systému.
- 5) Ministerstvo vnitra, odbor všeobecné správy. Informace č. 10/2007-Zápis narození dítěte, jehož matka požádala o utajení své osoby v souvislosti s porodem, 2007, s. 1-3.
- 6) Vyhláška č. 120/1976 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
- 7) ZACHARIÁŠ, Jaroslav. Posudek Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky, 2005. In Co jste se v novinách nedočeli o babyboxech. HESS, Ludvík. Praha: Petrklíč, 2009, s. 26-29. ISBN 978-80-7229-233-2.

Abstrakt

Diplomová práce je věnována utajeným a anonymním porodům, které jsou zásahem do zakotvené zásady „mater semper certa est“. Kromě vymezení základních pojmů je v diplomové práci rozebrán celý postup vedení utajených porodů včetně jeho podmínek a důsledků. Práce je doplněna o vymezení právní úpravy, která tyto instituty upravuje, a dále o statistiky týkající se četnosti utajených a anonymních porodů. Součástí diplomové práce je i komparace týkající se těchto druhů porodů, a to mezi Českou republikou a dalšími státy, mezi něž patří Slovensko, Německo a Francie. V neposlední řadě dochází v diplomové práci ke zhodnocení toho, zda jsou tyto instituty způsobilé dosáhnout požadovaného cíle, a k vyzdvižení hlavních problematických aspektů, které s sebou utajené a anonymní porody přinášejí.

Abstract

This thesis is dedicated to secret and anonymous births, which are an intervention into the established principle "mater semper certa est". In addition to defining the basic concepts, the thesis discusses the whole procedure of the management of secret births, including its conditions and consequences. The thesis is supplemented by a definition of the legal regulation that governs these institutes, as well as statistics on the frequency of secret and anonymous births. The thesis also includes a comparison of these types of births between the Czech Republic and other countries, including Slovakia, Germany and France. Last but not least, the thesis assesses whether these institutes are capable of achieving the desired purpose and highlights the main problematic aspects of secret and anonymous births.

Klíčová slova

Porod, utajený porod, anonymní porod, matka, otec, novorozenec, dítě, babybox, zdravotnická dokumentace, osvojení, souhlas.

Key words

Birth, secret birth, anonymous birth, mother, father, newborn, baby, babybox, medical documentation, adoption, consent.